

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA MANAŽMENTU KULTÚRY A TURIZMU

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Zuzana Marcinková

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

MANAŽMENT KULTÚRY V NITRIANSKOM REGIÓNE

Bakalárska práca

Študijný program: kulturológia v špecializácii riadenie kultúry a turizmu

Školiace pracovisko: Katedra manažmentu kultúry a turizmu FF UKF v Nitre

Školiteľ: PhDr. Michal Kurpaš, PhD.

Nitra 2012

Zuzana Marcinková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu som vypracovala samostatne s použitím literatúry, ktorú uvádzam v zozname Literatúra a pramene.

V Nitre dňa 1. 4. 2012

.....
Zuzana Marcinková

Pod'akovanie

Ďakujem svojmu školiteľovi PhDr. Michalovi Kurpašovi PhD. za odbornú pomoc pri zostavovaní bakalárskej práce. Zároveň ďakujem Mgr. Art. Antonovi Živčicovi, vedúcemu oddelenia kultúry Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja a Mgr. Pavlovi Ferčákovi, referentovi pre kultúru odboru kultúry Mestského úradu v Nitre, za poskytnutie cenných informácií, týkajúcich sa riešenej problematiky.

ABSTRAKT

MARCINKOVÁ, Zuzana. *Manažment kultúry v Nitrianskom regióne* : bakalárska práca. Nitra : UKF v Nitre, 2012. 46 s.

Bakalárska práca sa zaoberá manažmentom kultúry a kultúrneho dedičstva v Nitrianskom regióne cestovného ruchu. Jej cieľom je analyzovať formy manažmentu kultúry v regióne a nájsť pri tom také možnosti riadenia kultúry, ktoré by pozitívne prispievali k rozvoju regiónu. Práca obsahuje prehľad a charakteristiku ponuky kultúrneho cestovného ruchu v regióne, čo je spojené so zistením súčasného stavu kultúrneho dedičstva a kultúrneho cestovného ruchu v danej oblasti. Zároveň mapuje najvýznamnejšie inštitúcie manažmentu kultúry a objasňuje spôsoby ich participácie na riadení kultúrnych záležitostí regiónu. Súčasťou práce aj SWOT analýza kultúry a cestovného ruchu v meste Nitra, ktorá poukazuje na silné, slabé stránky, príležitosti i hrozby týkajúce sa kultúrneho a turistického rozvoja mesta.

Kľúčové slová: kultúra, kultúrne dedičstvo, kultúrny cestovný ruch, manažment kultúry, Nitriansky región cestovného ruchu

ABSTRACT

MARCINKOVÁ, Zuzana. *Culture Management in Nitra Region : bachelor's thesis.*

Nitra : UKF v Nitre, 2012. 46 s.

The bachelor's thesis deals with the management of culture and cultural heritage in Nitra region. Its aim is to analyze the forms of culture management in the region and also find possibilities of culture management that would positively contribute to regional development. The thesis contains an overview and basic characteristics of a supply of cultural tourism in the region that is associated with finding the current cultural heritage and cultural tourism state in the area. It charts the most important institutions of cultural management and also illustrates their participation in the management of cultural issues in the region. The thesis shows also the work of the SWOT analysis of culture and tourism in Nitra town, which highlights the strengths, weaknesses, opportunities and treats related to cultural and tourism development of the town.

Key words: culture, cultural heritage, cultural tourism, culture management, Nitra region

OBSAH

ÚVOD	8
1 CIELE PRÁCE	9
2 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	10
3 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ	12
3. 1 Charakteristika pojmov kultúra a kultúrne dedičstvo	13
3. 1. 1 Kultúra	13
3. 1. 2 Kultúrne dedičstvo	14
3. 2 Kultúrny cestovný ruch v regióne	15
3. 2. 1 Pojem cestovný ruch a jeho ponuka	15
3. 2. 2 Región cestovného ruchu	17
3. 2. 3 Kultúrny cestovný ruch	17
3. 3 Manažment kultúry ako východisko rozvoja cestovného ruchu v regióne	19
3. 3. 1 Všeobecný manažment v kontexte manažmentu kultúry	19
3. 3. 2 Definícia manažmentu kultúry ako hlavného predmetu skúmania	20
3. 3. 3 Marketing v kultúre a regionálny marketing	22
3. 3. 4 Animácia kultúry	23
4 NITRIANSKY REGIÓN V KONTEXTE CESTOVNÉHO RUCHU	24
4. 1 Mesto Nitra ako centrum Nitrianskeho regiónu	25
4. 2 Významné súčasti ponuky kultúrneho cestovného ruchu Nitrianskeho regiónu v súvislosti s manažmentom kultúry	27
4. 2. 1 Ponuka kultúrneho cestovného ruchu v okrese Levice	27
4. 2. 2 Ponuka kultúrneho cestovného ruchu v okrese Nové Zámky	28
4. 2. 3 Ponuka kultúrneho cestovného ruchu v okrese Zlaté Moravce	29
4. 2. 4 Ponuka kultúrneho cestovného ruchu v okrese Nitra	30
4. 3 Festival Divadelná Nitra – medzinárodné kultúrne podujatie	33
5 ORGANIZÁCIA MANAŽMENTU KULTÚRY V NITRIANSKOM REGIÓNE	36
5. 1 Krajské osvetové stredisko v Nitre	37
5. 2 Oddelenie kultúry Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja	38
5. 3 Odbor kultúry Mestského úradu v Nitre	39
6 SWOT ANALÝZA KULTÚRY A CESTOVNÉHO RUCHU V MESTE NITRA	40
ZÁVER	42
LITERATÚRA A PRAMENE	44

ÚVOD

V dnešnom modernom svete má kultúra veľmi významné miesto. Určuje stav spoločnosti a prispieva ku kvalite života ľudí, preto jednou z najaktuálnejších priorít súčasnej doby je aj rozvoj kultúry a kultúrnej identity. Kultúra a kultúrne dedičstvo každej obce, mesta či regiónu má spoluvytvárať pocit domova, bezpečia, ale aj zvyšovať atraktivitu daného územia. Lokalita s kultúrnymi objektmi v nevyhovujúcom stave nie je pre turistu zaujímavá. Dôležitá je preto prevencia a ochrana kultúrneho dedičstva, ktorá zároveň predstavuje finančný zdroj prameniaci z kultúrneho cestovného ruchu. Krajina, v ktorej sa zachoval historický a kultúrny potenciál má veľkú šancu pritiahnúť návštevníkov, turistov i prípadných investorov. Podpora kultúrneho života a poznanie kultúrnych zdrojov územia sa tak stáva konkurenčnou výhodou, silnou stránkou a znakom rozvoja miest a obcí. Z tohto hľadiska plní dôležitú úlohu kultúrna politika a manažment miestnej a regionálnej kultúry.

Nitriansky región má bohatý fond hnutelných i nehnuteľných objektov a predmetov s pamiatkovou hodnotou, ktoré svedčia o jeho slávnej minulosti. Vzhľadom na svoju výhodnú geografickú polohu bolo územie regiónu osídlené už od doby kamennej, čo potvrdzujú pozoruhodné archeologické nálezy a lokality. Mesto Nitra predstavuje významné dejisko v histórii nielen regiónu, ale aj celého národa. Dnes tu sídlia viaceré inštitúcie významom presahujúce rámec mesta, ktoré plnia nenahraditeľné poslanie v kultúrnom a spoločenskom živote širokého okolia. Skúmanie ponuky kultúrneho cestovného ruchu a organizácie manažmentu kultúry v Nitrianskom regióne má význam z hľadiska celkovej prezentácie a vyzdvihnutia dôležitosti územia regiónu. Uvedené skutočnosti a tiež blízky kontakt s Nitrou a okolím boli podnetom k výberu témy s problematikou manažmentu kultúry regiónu, ktorú v bakalárskej práci riešim.

Možno konštatovať, že Nitriansky región má veľmi dobré predpoklady pre rozvoj kultúry a turizmu na svojom území. Disponuje množstvom kultúrnych a historických pamiatok, rozvinutou sieťou odborných kultúrnych inštitúcií, ako aj bohatstvom originálnych ľudových tradícií a zvykov. Prostredníctvom efektívneho manažmentu a marketingu kultúry je možné ochraňovať a sprístupňovať cenné dedičstvo po našich predkoch v záujme budúcich generácií. Zveľaďovanie kultúrneho dedičstva je zároveň morálnou povinnosťou a vecou cti každého občana.

1 CIELE PRÁCE

Hlavným cieľom bakalárskej práce je analyzovať formy manažmentu kultúry v Nitrianskom regióne cestovného ruchu a objasniť spôsoby riadenia kultúry a kultúrneho dedičstva vedúce k celkovému rozvoju regiónu. Pri skúmaní tejto problematiky je potrebné vytýčiť niekoľko čiastkových cieľov.

Prvým parciálnym cieľom je deskripcia najvýznamnejších súčastí kultúrneho dedičstva a ponuky kultúrneho cestovného ruchu v Nitrianskom regióne, čo umožňuje priblížiť pohľad na súčasný stav kultúry a kultúrneho turizmu v regióne. Ďalším čiastkovým cieľom je, najmä prostredníctvom terénneho výskumu, zmapovať najvýznamnejšie inštitúcie, ktoré participujú na manažmente kultúrnych záležitostí regiónu. Následne na základe zistených poznatkov je cieľom vypracovanie SWOT analýzy kultúry a cestovného ruchu vo vybranej oblasti regiónu. Pre realizáciu tohto cieľa som zvolila oblasť mesta Nitry ako hlavného centra Nitrianskeho regiónu. SWOT analýza poskytuje ucelený obraz o silných a slabých stránkach, príležitostiach a hrozbách v kultúre a turizme daného regiónu.

Práca sa môže stať východiskom pre nájdenie možností efektívnejšieho riadenia kultúry a uchovávanania kultúrnych hodnôt s cieľom pozitívne prispieť k rozvoju regiónu.

2 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Predmetom skúmania prítomnej práce je ponuka kultúrneho cestovného ruchu a formy manažmentu kultúry v Nitrianskom regióne cestovného ruchu, ktorý zahŕňa okresy Nitra, Zlaté Moravce, západnú časť okresu Levice a sever okresu Nové Zámky. Práca pozostáva zo šiestich kapitol.

V súlade s riešenou problematikou a cieľmi práce bolo základnou metódou skúmania zhromažďovanie a štúdium odbornej literatúry a prameňov. Samotnej analýze jednotlivých súčastí ponuky kultúrneho cestovného ruchu a inštitúcií manažmentu kultúry v regióne predchádzalo vypracovanie teoretickej časti bakalárskej práce, v ktorej sa venujem charakteristike základných pojmov súvisiacich s manažmentom kultúry. Postupujem pritom od všeobecného, širšieho rámca ku konkrétnej problematike – od definície pojmov kultúra, kultúrne dedičstvo, cez vysvetlenie kultúrneho cestovného ruchu, všeobecného manažmentu až po objasnenie manažmentu a marketingu v kultúre. Zároveň porovnávam prístupy niektorých domácich i zahraničných autorov. Teoretická časť obsahuje aj krátky prehľad literatúry, ktorú som použila pri charakteristike manažmentu kultúry ako hlavného predmetu skúmania. Čerpala som najmä z knižných publikácií no pri niektorých pojmoch som sa nevyhla ani internetovým zdrojom.

V druhej časti práce, ktorá je viac analytická, opisujem najvýznamnejšie atraktivity kultúrnej ponuky regiónu, ktoré sú motívom účastníkov cestovného ruchu k jeho návšteve. Analytická časť práce sa mala začať všeobecnou charakteristikou Nitrianskeho regiónu zahŕňajúcou prírodné podmienky, históriu a ďalšie dôležité skutočnosti o regióne. Nakoľko sa mi nepodarilo nájsť dostupný zdroj, kde by bola uvedená všeobecná deskripcia regiónov cestovného ruchu (vo väčšine prípadov som narazila na opis Nitrianskeho regiónu v zmysle Nitrianskeho samosprávneho kraja, ktorý je územne vymedzený inak ako Nitriansky región cestovného ruchu), uviedla som iba územné členenie, význam a potenciál cestovného ruchu regiónu, pričom som čerpala z Regionalizácie cestovného ruchu v SR Ministerstva kultúry SR. Všeobecnú charakteristiku som zo zmieneného dôvodu presunula na mesto Nitra ktoré je hlavným centrom regiónu. Následný rozbor kultúrnej ponuky regiónu som kvôli lepšej prehľadnosti rozdelila podľa jednotlivých okresov, ktoré ho tvoria. Keďže v bakalárskej práci nie je priestor na detailný opis všetkých kultúrnych podujatí v regióne, vybrala som si jedno, o ktorom možno tvrdiť že je najvýznamnejšie v rámci celého regiónu, má dokonca až medzinárodný význam. Týmto

podujatím je festival Divadelná Nitra. Predposledná kapitola sa zaoberá organizáciou manažmentu kultúry v Nitrianskom regióne. Je v nej priblížená činnosť najdôležitejších inštitúcií, ktoré určitým spôsobom participujú na riadení kultúry regiónu, pričom som sa zamerala na inštitúcie ktoré sídlia v meste Nitra. Vo väčšej časti kapitoly nie sú použité odvolávky na autorov či iné zdroje, pretože uvedené informácie som získala vlastným terénnym výskumom. Absolvovala som riadený rozhovor s vedúcim oddelenia kultúry Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja – Mgr. Art. Antonom Živčicom, a tiež s referentom pre kultúru odboru kultúry Mestského úradu v Nitre – Mgr. Pavlom Ferčákom. Obaja informátori mi ochotne poskytli informácie súvisiace s problematikou ktorú v práci riešim. Terénny výskum sa netýkal jedine Krajského osvetového strediska v Nitre, pretože k podkapitole v ktorej opisujem jeho činnosť som našla dostatok informácií na internete. Poslednou, šiestou kapitolou je SWOT analýza kultúry a cestovného ruchu v meste Nitra, vypracovaná na základe poznatkov zistených skúmaním riešenej problematiky. Záver práce predstavuje zhrnutie dosiahnutých výsledkov vo vzťahu k stanoveným cieľom.

3 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

Manažment kultúry možno považovať za pomerne novú vednú disciplínu, v Európe vznikol v dôsledku spoločensko-ekonomických procesov v šesťdesiatych rokoch 20. storočia (MRVOVÁ 2007 : 30). Odvtedy tento pojem skloňovalo vo svojich dielach množstvo autorov, najmä zahraničných. Medzi najznámejších spomínaných v súvislosti s danou problematikou patria napríklad G. Hagoort, C. Mollard, H. Hoffmann, G. Schreyogg či P. Bendixen.

Pre potreby objasnenia manažmentu kultúry a ďalších pojmov s ním súvisiacich som sa v práci zamerala predovšetkým na diela slovenských vedcov M. Tumu, Z. Mrvovej a po česky píšuceho autora L. Kesnera. Tumovo Vademékum manažmentu a marketingu v kultúre (2005) prináša úvod do niektorých problémov manažovania a marketingu kultúry, pričom v diele je vysvetlená teória a základné pojmy všeobecného manažmentu, strategického riadenia, či všeobecného marketingu. Mrvová v roku 2007 dokončila dizertačnú prácu s názvom Manažment kultúry, ktorá je jednou z mála prác na Slovensku rozoberajúcich a približujúcich vyslovene túto tému. Autorka v nej porovnáva prístupy vedcov a teoretikov ktorý sa zaoberajú kultúrnym manažmentom, uvádza množstvo definícií, ktoré som využila pri zostavovaní prítomnej práce. Publikácia Marketing a management múzeí a památek od Kesnera (2005) je akýmsi návodom pre praktickú činnosť v rôznych aspektoch marketingu a riadenia kultúrnych inštitúcií. Text postupuje od všeobecnejších tém a širšieho rámca ku konkrétnym otázkam. Zároveň sú do neho priebežne začlenené prípadové štúdie ako samostatné celky, obsahujúce krátke príklady z praxe domácich i zahraničných kultúrnych organizácií, prípadne spresnenie či definovanie niektorých preberaných tém. Čerpala som aj zo zborníka vydaného v roku 2000 pod názvom Kultúrny manažment. Tento vznikol z iniciatívy projektu Slovak Academic Link Project, ktorý bol v rokoch 1995 – 1999 projektom spolupráce medzi Drama Department, Goldsmith College, University od London a Činohernou a bábkarskou fakultou VŠMU v Bratislave s cieľom podpory kultúrneho manažmentu na Slovensku. Zborník obsahuje prednášky, štúdie a projekty autorov domácich i zahraničných.

3. 1 Charakteristika pojmov kultúra a kultúrne dedičstvo

3. 1. 1 Kultúra

V súčasnosti sa slovo kultúra používa veľmi často, ako vo vedeckých diskusiách, tak i v bežných rozhovoroch. V priebehu dejín sa jeho význam obsahovo rozširoval a menil. Pojem kultúra má svoj etymologický pôvod v antickom staroveku. Vznikol z latinského „colere“ a bol spájaný s obrábaním pôdy. Rímsky filozof Cicero v roku 45 p. n. l. nazval filozofiu „kultúrou ducha“, čím odkryl novú dimenziu pojmu kultúra. V stredoveku sa stretávame s náboženským obsahom slova kultúra, s nástupom humanizmu a renesancie sa zaznamenáva používanie tohto slova pre označenie sféry pozitívnych hodnôt, ktoré prispievajú k zdokonaľovaniu ľudských schopností. V 18. storočí je už kultúra pomerne jednoznačne chápaná ako oblasť ľudskej existencie, ktorá je v protiklade s prírodou (SOUKUP 2000 : 13 a n.).

Prechod od pôvodného hodnotiaceho významu pojmu kultúra k antropologickému je spojený s dielom nemeckého historika G. F. Klemma (SOUKUP 2000 : 14). Avšak prvú formálnu antropologickú definíciu kultúry vo svojej knihe Primitive Culture uviedol Angličan E. B. Tylor: „Kultúra alebo civilizácia [...] je zložitý celok, do ktorého patria poznanie, viery, morálka, právo, zvyky a všetky ostatné schopnosti a obyčaje, ktoré si človek osvojil ako člen spoločnosti“ (KANOVSKÝ 2004 : 14). Tylor sformoval definíciu, kde kultúra je považovaná za civilizáciu, no v súčasnej dobe vedci už tieto dva pojmy rozlišujú. Dôležité však je, že slovo kultúra sa od tohto momentu začalo používať na označenie triedy vecí a javov, ktorými sa ľudia odlišujú od prírodného prostredia (SOUKUP 2000 : 15). Podľa R. Lawlessa (1979 : 104) kultúru možno chápať prinajmenšom na dvoch úrovniach. Jednak sa vzťahuje všeobecne k spôsobu života ľudského druhu, ktorý odlišuje človeka od iných živočíchov, čo naznačuje základnú podobnosť medzi ľuďmi. Zároveň sa vzťahuje i k špecifickému spôsobu života, teda určitým odlišnostiam, typickým pre vymedzenú skupinu alebo spoločnosť ľudí. M. Tuma (2006 : 10) tvrdí, že: „Kultúra ako jedna z dominantných zložiek ľudskej činnosti je orientovaná na tvorbu hodnôt materiálnej a duchovnej povahy, ale aj na formovanie vzťahu človeka k týmto hodnotám. Je to napokon významné meradlo celkovej životnej úrovne národa.“

Existuje množstvo ďalších definícií, koncepcií a teórií kultúry. Významy, v ktorých sa termín kultúra používa sa týkajú rôznych oblastí a úrovní života človeka v spoločnosti.

Väčšina autorov sa ale zhoduje v tom, že kultúra je výtvorom človeka a je chápaná ako protiklad prírody. Všetko, čo sa označuje ako kultúra, môžeme zaradiť do jednej z troch kategórii: materiálno-technologická kultúra (kategória predmetov a spôsobov ich výroby), sociálno-organizačná (javy, ktoré slúžia na to, aby bol v spoločnosti poriadok) a duchovná (súhrn kultúrnych javov, ktoré sú výsledkom abstraktného myslenia človeka). Tieto tri dimenzie kultúry sa vyvinuli z pôvodného členenia kultúry na hmotnú a nehmotnú.

V súčasnej literatúre sa najčastejšie vyskytujú tri základné prístupy k vymedzeniu obsahu a rozsahu pojmu kultúra: axiologické, antropologické a redukcionistické chápanie kultúry. Axiologická koncepcia kultúry je výrazne hodnotiaca, zameriava sa len na to, čo život človeka určitým spôsobom zveľaďuje, čiže obmedzuje vnímanie kultúrnych javov len na sféru pozitívnych hodnôt. Antropologické chápanie považuje kultúru za spôsob života určitej spoločnosti, nezameriava sa len na pozitívne javy, ale na všetky prostriedky a mechanizmy, prostredníctvom ktorých sa človek adaptuje na vonkajšie prostredie. Kultúra tu vystupuje ako systém artefaktov, socionormatívnych regulatívov a ideí, ktoré sú zdieľané členmi určitej spoločnosti a odovzdávané v čase a priestore. Podľa redukcionistického chápania je rozsah pojmu kultúra zúžený na určitý výsek sociokultúrnej reality (SOUKUP 2000 : 15 a n.).

3. 1. 2 Kultúrne dedičstvo

Kultúrne dedičstvo je výtvorom človeka, a preto je neoddeliteľnou súčasťou kultúry. Je nástrojom identifikácie pre členov určitého spoločenstva, ktorí majú možnosť odlišovať sa od iných aj prostredníctvom kultúrneho dedičstva. Možno ho považovať za reprezentatívnu časť kultúry.

Medzi prioritné hodnoty na Slovensku sa zaraďuje aj kultúrne dedičstvo. Neraz sa vyzdvihuje jeho starobylosť, druhová pestrosť a to, že je unikátne zakotvené v prírodnom, ale aj kultúrnom prostredí. K jeho zachovávaniu a ochrane prispieva prvoplánovo legislatíva (Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov 2006 : 107; Kultúrny turizmus – nedosiahnuteľný cieľ alebo „neobjavené hodnoty kultúrneho dedičstva“). Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva z roku 2001 definuje kultúrne dedičstvo na Slovensku ako: „[...] nenahraditeľné bohatstvo štátu a občanov, ktoré je dokladom vývoja spoločnosti, filozofie, náboženstva, vedy, techniky, umenia, dokumentom vzdelanostnej a kultúrnej úrovne slovenského národa, iných národov, národnostných menšín, etnických skupín a jednotlivcov, ktorí žijú alebo v minulosti žili na

území Slovenska.“ V deklarácii sa ďalej uvádza že všetko kultúrne dedičstvo je rovnocenné a tvorí súčasť kultúrneho dedičstva celého sveta. Patria doň ako hnutelné tak aj nehnuteľné veci, hmotné i nehmotné hodnoty. Súčasťou nehmotného kultúrneho dedičstva sú jazykové a literárne prejavy, šírené orálne alebo audiomedialne, diela dramatického, hudobného a tanečného umenia, zvyky a tradície, historické udalosti, zemepisné, katastrálne a miestne názvy. Hmotné hodnoty predstavujú najmä archívne dokumenty, historické knižničné fondy a dokumenty, zbierky múzeí a galérií, diela hudby, tanca, výtvarného umenia a dizajnu, diela ľudového umenia a ľudovej umeleckej hodnoty, archeologické lokality a nálezy, urbanistické súbory, pamiatky vedy, techniky a výroby, historické parky a kultúrna krajina (Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva 2001 : <<http://www.culture.gov.sk/kulturne-dedicstvo/ochrana-pamiatok/vsledky/deklaracia-o-ochrane-pamiatok>>).

Kultúrne dedičstvo je permanentne ohrozované nielen prirodzenými príčinami chátrania a rozkladu, ale aj spoločensko-ekonomickými zmenami, technologickým pokrokom a činnosťou človeka. Predchádzajúce generácie vytvorili nenahraditeľné kultúrne hodnoty, a preto je povinnosťou každého občana chrániť kultúrne dedičstvo svojej obce, mesta, regiónu a štátu. Význam kultúrneho dedičstva trvale rastie a vhodnou ochranou sa ďalej rozvíja a zveľaduje (Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva 2001 : <<http://www.culture.gov.sk/kulturne-dedicstvo/ochrana-pamiatok/vsledky/deklaracia-o-ochrane-pamiatok>>). Udržiavanie objektov a predmetov kultúrneho dedičstva v dobrom stave, ich prezentácia a sprístupnenie patrí k základným predpokladom využitia kultúrneho potenciálu na rozvoj kultúrneho cestovného ruchu (Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov 2006 : 35; Kultúrny potenciál regiónov, kultúrna turistika a regionálny rozvoj).

3. 2 Kultúrny cestovný ruch v regióne

3. 2. 1 Pojem cestovný ruch a jeho ponuka

Cestovný ruch ako odvetvie spoločenskej činnosti sa začal profilovať koncom 19. a začiatkom 20. storočia. Jeho úplné počiatky však možno spájať s počiatkami cestovania vôbec, čo znamená že sa začal formovať už v období pred našim letopočtom. Novodobý cestovný ruch vznikol v období priemyselnej revolúcie vo vyspelých štátoch ako dôsledok ekonomického, technického a sociálneho rozvoja. Jeho vznik a rozvoj by sa nerealizoval

ak by neboli splnené určité podmienky, ako napríklad možnosť slobodného pohybu ľudí a existencia primárnej ponuky (GÚČIK 2001 : 6).

Vo vedeckej literatúre existujú stovky definícií cestovného ruchu, vymedzujúce jeho podstatu. Podľa C. Kaspara je cestovný ruch súhrn vzťahov a javov, ktoré súvisia s cestovaním alebo pobytom osôb, pričom miesto pobytu nie je hlavným ani trvalým miestom bývania a zamestnania (GÚČIK 2001 : 6). M. Gúčík (2001 : 6) definuje cestovný ruch podobne ako Kaspar, navyše pridáva tvrdenie že ľudia cestujú zvyčajne vo voľnom čase, a to za účelom odpočinku, zdravia, poznávania, zábavy, kultúrneho a športového využitia alebo služobných ciest, pričom získajú komplexný zážitok. Jednu zo základných definícií cestovného ruchu uvádza aj Svetová organizácia cestovného ruchu (WTO), kde sa cestovným ruchom rozumie sociálny, kultúrny a ekonomický fenomén ktorý predpokladá cestovanie osôb do krajín alebo miest mimo ich obvyklého prostredia, pre osobné, obchodné a profesionálne účely. Tieto osoby sa nazývajú účastníci cestovného ruchu (Understanding Tourism: Basic Glossary s.a. : <<http://media.unwto.org/en/content/understanding-tourism-basic-glossary>>). Cestovný ruch teda zahŕňa všetky aktivity týkajúce sa pohybu – cestovania ľudí, dočasného pobytu ľudí, uspokojovania potrieb účastníkov a celkového zážitku.

Cestovný ruch má interdisciplinárny charakter. Vystupuje ako sociálny, ekonomický, geografický, zdravotnícky a pedagogický jav. Patrí medzi prosperujúce odvetvia s vysokou dynamikou rozvoja a prínosmi v hospodárskej a sociálnej sfére. Slovenská republika má pre rozvoj cestovného ruchu veľmi dobré predpoklady, čo má významné miesto aj v procese jej začleňovania do medzinárodnej spolupráce ako rovnocenného a konkurencieschopného partnera (GÚČIK 2001 : 5). „Okrem mora máme na Slovensku všetko, čo moderný turizmus žiada“ (FILO 2008 : 12).

V kontexte manažmentu kultúry a turizmu je dôležité spomenúť aj ponuku cestovného ruchu. Podľa M. Gúčika (2001 : 28) je to súbor prvkov, ktoré v rôznej kombinácii tvoria ekonomické statky cestovného ruchu. Ich spotreba ovplyvňuje konečný efekt cestovného ruchu. Za nositeľa ponuky v cestovnom ruchu sa považuje jednak cieľové miesto so svojimi atraktivitami, ktoré sú predmetom záujmu účastníkov cestovného ruchu, a taktiež podniky a inštitúcie zamerané na cestovný ruch. Gúčík uvádza rozdelenie ponuky na primárnu a sekundárnu. Primárna ponuka motivuje účasť na cestovnom ruchu. Je spájaná s prírodným (geomorfológia, hydrológia, klimatické podmienky a iné) a kultúrnohistorickým (architektúra, umelecké diela, kultúrno-osvetové zariadenia atď.) potenciálom cieľového miesta. Za sekundárnu ponuku možno považovať

všetky druhy zariadení a ich služby, ktoré sú k dispozícii na použitie v cestovnom ruchu. Tvorí ju infraštruktúra a supraštruktúra cestovného ruchu (cestovné kancelárie, zmenárne, ubytovacie a stravovacie zariadenia a iné) a všeobecná infraštruktúra (miestna, dopravná, zdravotnícka a iné). Sekundárna ponuka vytvára ekonomickú činnosť, ktorá podmieňuje návštevnosť a využitie primárnej ponuky (GÚČIK 2001 : 28 – 30).

3. 2. 2 Región cestovného ruchu

Odbor cestovného ruchu Ministerstva hospodárstva SR vydal v roku 2005 dokument s názvom Regionalizácia cestovného ruchu v SR, kde región cestovného ruchu je definovaný ako vymedzená časť územia, pre ktorú sú charakteristické homogénne podmienky pre rozvoj turizmu a možnosti ich využitia. Okrem podobnosti podmienok pre turizmus boli regióny na Slovensku vymedzené aj podľa niektorých ďalších kritérií, ako napríklad geograficko-prírodné hranice, spoločný historický vývoj, spoločný prístup a infraštruktúra, vnútorné väzby a súdržnosť a iné. „Čiže ide o územný celok so súborom relatívne rovnocenných prírodných predpokladov a podobností podmienok realizácie turizmu, najmä čo sa týka funkčnej a časovej využiteľnosti. Každý región je súhrnom krajinných celkov, ktoré v rámci regiónu sú schopné plniť potreby turizmu v súčasnom i budúcom období. Vykazuje spoločné charakteristické vlastnosti odlišné od ostatného susediaceho územia“ (Regionalizácia cestovného ruchu SR 2005 : <http://www.culture.gov.sk/uploads/e5/51/e551fc3d2d96e4d7a6d34b36c3d77a8e/08_1_22.pdf>). Podľa P. Mariota (2006 : 47) možno regióny rozdeliť do štyroch kategórií podľa toho, nakoľko sú ich predpoklady významné a atraktívne. Môžu mať medzinárodný, celoštátny alebo regionálny význam, poslednú skupinu tvoria oblasti a územia ktoré majú v cestovnom ruchu Slovenska len malý význam. Regióny cestovného ruchu sa delia na menšie územné časti, nazývané subregióny. Prostredníctvom nich možno aj v rámci jedného regiónu rozlišovať areály s odlišnými predpokladmi a vlastnou väzbou na komunikačnú sieť (MARIOT 2006 : 46).

3. 2. 3 Kultúrny cestovný ruch

Kultúrny cestovný ruch, ako súčasť globálneho turizmu i sociálny jav, sa začal vyvíjať až v posledných dvoch dekádach minulého storočia, v súvislosti s prebiehajúcimi spoločensko-ekonomickými zmenami. Je však pomerne ťažké tento druh cestovného ruchu

striktne klasifikovať a oddeliť ho od iných foriem cestovného ruchu a trávenia voľného času. V krajnom prípade možno pripustiť, že akákoľvek turistická cesta je určitou formou kultúrneho turizmu pretože pri nej dochádza k spoznávaniu cudzej kultúry, zvykov, spôsobu života. V užšom zmysle slova kultúrny turizmus predstavuje tie formy účasti na cestovnom ruchu, v ktorých je poznanie a konzumácia kultúry prepojená s jednou alebo niekoľkými ďalšími aktivitami (KESNER 2005 : 59 a n.).

M. Gúčik (2001 : 14) uvádza, že kultúrny cestovný ruch predstavuje rôzne spôsoby uspokojovania duchovných potrieb ľudí. Vyskytuje sa v rozličných formách a stupňoch intenzity. Zvyšuje spoločenskú, kultúrnu a odbornú úroveň ľudí, a preto sa často realizuje v kombinácii s inými druhmi turizmu (kúpeľný, rekreačný, kongresový). „V praxi má podobu návštev múzeí, galérií, kultúrnych pamätihodností, archeologických nálezísk, hudobných, divadelných a filmových festivalov, výstav, spoločenských a náboženských podujatí“ (GÚČIK 2001 : 14).

„Hlavným motívom účasti na kultúrnom cestovnom ruchu je rozšírenie fondu kultúrnych a duchovných informácií. Jeho účastníci počas jednej cesty zväčša navštívia viaceré strediská kultúry. Podľa charakteru záujmov možno rozlišovať tri poddruhy, a to vzdelávací, alternatívny a religiózny“ (MARIOT 2006 : 6). Vzdelávací cestovný ruch je zameraný na poznávanie iných kultúr prostredníctvom zbierok v múzeách, galériách a podobne. Prostredníctvom alternatívneho turizmu možno spoznávať spôsob života iných ľudí v ich domácom prostredí. Religiózny cestovný ruch umožňuje jeho účastníkom uspokojiť záujmy súvisiace s ich náboženským vyznaním (MARIOT 2006 : 6).

Podľa B. McKerchera a H. du Cros (2002 : <http://books.google.sk/books?id=InVGWVCI9F4C&printsec=frontcover&hl=sk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>) existujú štyri druhy definícií kultúrneho turizmu. Prvý druh, odvodený od cestovného ruchu (tourism derived definitions), chápe kultúrny turizmus ako špecifický druh cestovného ruchu, kde kultúra stojí v centre pozornosti jeho účastníkov. Druhá skupina definícií je zameraná na motívy účasti na kultúrnom cestovnom ruchu (motivational definitions). Autori používajúci definície druhej skupiny zdieľajú názor, že účastníci kultúrneho cestovného ruchu cestujú pre iné príčiny než ostatní cestujúci, a preto pokladajú motiváciu za dôležitý element pri definovaní kultúrneho cestovného ruchu. Podľa definícií tretej kategórie je kultúrny turizmus považovaný za zážitkovú, skúsenostnú aktivitu (experiential definitions). Poslednou skupinou sú tzv. funkčné definície (operational definitions). Možno tvrdiť, že tento prístup je najbežnejší, pretože každá definícia kultúrneho cestovného ruchu obsahuje funkčný prvok. Podstatná je tu účasť na

ktorejkoľvek činnosti týkajúcej sa turizmu. Motivácia, účel či hĺbka zážitku v tomto prípade predstavujú menej než samotná účasť na cestovnom ruchu.

Kultúrny cestovný ruch zaujíma dôležité postavenie v systéme a štruktúre priemyslu cestovného ruchu, ako jeho špecifická forma a produkt (KESNER 2005 : 63). Je jedným z hlavných nositeľov kultúrnych výmen a prispieva k začleneniu kultúrneho dedičstva do súčasného života a k jeho využívaniu na hospodársky i kultúrny rozvoj (Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov 2006 : 37; Kultúrny potenciál regiónov, kultúrna turistika a regionálny rozvoj). V medzinárodnom poňatí sa kultúrny turizmus najviac rozvíja v Európe, na Blízkom východe a v Ázii a smeruje predovšetkým do krajín s dávnymi civilizáciami. Aj o Slovensku možno hovoriť ako o krajine, ktorá má bohatý kultúrnohistorický potenciál pre rozvoj takéhoto druhu cestovného ruchu (GÚČIK 2001 : 14).

3. 3 Manažment kultúry ako východisko rozvoja cestovného ruchu v regióne

3. 3. 1 Všeobecný manažment v kontexte manažmentu kultúry

Manažment je pomerne mladý vedný odbor, patriaci medzi spoločenské vedy. Využíva poznatky z viacerých vedných disciplín, ktoré aplikuje a rozvíja na podmienky riadenia. V súčasnej dobe existuje celý rad rôznych poňatí manažmentu, čo je spôsobené aj tým, že manažment je interdisciplinárny predmet a zaoberá sa ním množstvo autorov (MALEJČÍK 2000 : 6 a n.). Prvé písomné dôkazy vedy o manažmente pochádzajú zo starovekého Egypta. O modernom vývoji manažmentu však možno hovoriť až v novodobých dejinách ľudstva, teda po nástupe priemyselnej revolúcie, keď vznikala industriálna spoločnosť (TUMA 2006 : 19). V roku 1911 sa objavilo dielo F.W. Taylora Principles of Scientific Management (Základy vedeckého manažmentu). V tomto diele sa organizácia práce a výrobný proces prvýkrát zaraďuje do jedného systému. Taylora nasledovali početné riadiace školy a skupiny (MALEJČÍK 2000 : 17).

Označenie manažmentu pochádza z anglického „manage“, čo znamená riadiť, viesť, zvládnuť, usmerňovať. V našej literatúre má slovo manažment tri rôzne významy: manažment ako praktická činnosť, manažment ako teória či vedná disciplína a napokon manažment ako skupina ľudí – manažérov (TUMA 2006 : 13). V prvom prípade možno manažment definovať ako subjektívnu, cieľavedomú a uvedomelú ľudskú činnosť, ktorá

smeruje k stanoveniu cieľov, a zároveň najvhodnejších ciest a prostriedkov pre ich dosiahnutie (MALEJČÍK 2000 : 7). „Manažment ako vedný odbor [...] predstavuje naakumulovaný a logicky usporiadaný súbor poznatkov o princípoch, metódach a postupoch riadenia a pod., vypracovaných na základe abstrakcie a empirie, ktorým sa možno učiť a aj ich vyučovať“ (SEDLÁK 1997 : 16). Pojem manažment možno chápať aj ako profesiu, teda označenie ľudí, ktorých poslaním je plniť manažérske funkcie. Môže sa vzťahovať na všetkých manažérov alebo len na ich časť, napríklad na vrcholových manažérov organizácii (SEDLÁK 1997 : 17).

3. 3. 2 Definícia manažmentu kultúry ako hlavného predmetu skúmania

Mnohí autori sa zhodujú v tom, že väčšina modelov či koncepcií manažmentu kultúry vychádza zo všeobecného manažmentu. Nemecký vedec G. Schreyogg však vyslovil tézu, že „[...] v súčasnosti už nie je otázkou, či manažment kultúry stavia na všeobecnom manažmente a považuje ho za jednu z pramenných disciplín, ale ako bude transformovať a používať jeho jednotlivé nástroje, ktoré boli pôvodne rozpracované pre podnikateľský sektor.“ Podľa neho je pre manažment kultúry dôležité sledovanie nových trendov vo všeobecnom manažmente a následný výber techník a metód vhodných pre oblasť umenia a kultúry (MRVOVÁ 2007 : 18).

Zo spojenia manažmentu a kultúry, respektíve teórie riadenia a kulturológie ako vedných disciplín, ťažko jednoznačne určiť čo je predmetom a obsahom manažmentu kultúry ako aplikovanej praxeologickej disciplíny. Dôležitý je aj fakt, že jeho základným atribútom je interdisciplinarita – obsahuje v sebe tak rozmer etický, estetický, ako aj sociologický, ekonomický a iné. V kultúrnom manažmente je preto nevyhnutné stavať na vzájomnej komunikácii umenia, kultúry a manažmentu (MRVOVÁ 2007 : 16 a n.).

Pojem manažment kultúry sa začal intenzívnejšie používať až v šesťdesiatych rokoch minulého storočia. V poslednej dobe sa manažment kultúry presadzuje ako samostatná, dynamicky sa rozvíjajúca disciplína. Jej hlavným cieľom je nachádzanie optimálnych organizačných štruktúr, metód a procesov, zabezpečujúcich rozvoj a ekonomickú efektívnosť kultúrnych a umeleckých aktivít a vytvárajúcich podmienky na umeleckú kreativitu a jej propagáciu. V súčasnosti existuje množstvo teoretických prístupov a možných definícií manažmentu kultúry, pričom väčšina autorov vo svojich prácach rieši predovšetkým praktické otázky súvisiace so spravovaním kultúrnych organizácií a prípravou a realizáciou kultúrnych podujatí (LIDSTONE – ULÍČIANSKA

(eds.) 2000 : 125 a 148). V najvšeobecnejšej rovine sa podstata riadenia múzea či kultúrnej pamiatky nelíši od riadenia akejkoľvek inej organizácie – spočíva v riadení a optimalizácii podmienok a zdrojov za účelom dosiahnutia stanovených cieľov (KESNER 2005 : 263 a n.). „Každá kultúrno-osvetová organizácia sa usiluje ísť cestou znižovania rizík a súčasne zvyšovať svoje finančné výnosy“ (TUMA 2006 : 4). G. Hagoort definuje kultúrny manažment ako prepojenie umenia, kultúry a manažmentu v rovine teórie i praxe (MRVOVÁ 2007 : 16). Koncepcie a teórie manažmentu kultúry sa vytvárajú, rozvíjajú a následne i prehodnocujú v úzom kontakte s praxou (LIDSTONE – ULÍČIANSKA (eds.) 2000 : 125). Podstatná je skutočnosť, že manažment kultúry neprodukuje kultúru, ale na nej participuje. Manažment kultúry je organizovanie podmienok umožňovania kultúry a nie dirigovanie kultúrnych procesov. „Ustanovuje prostredie kultúrnych procesov a na tejto funkcii je postavená jeho pragmatickosť“ (MRVOVÁ 2007 : 45).

V manažmente kultúry existujú paralelne dva rovnocenné prístupy. Holistický, ktorý reflektuje tak manažment kultúrnych inštitúcií a organizácií ako aj umeleckých a kultúrnych projektov na základe zvolených aspektov a špecializovaný, ktorý rieši manažovanie organizácií a projektov podľa prezentovaných druhov umenia – napríklad manažment múzeí, galérií, divadla a iné. A. Wendt hovorí o troch úrovniach pôsobenia manažmentu kultúry. „Makroúroveň predstavuje spoločenská a duchovná orientácia, mezoúroveň kultúrne podujatia a projekty a mikroúroveň kultúrny život jednotlivca“ (MRVOVÁ 2007 : 13 a 35).

Ak hovoríme o kultúrnom manažmente ako o profesii, nemôžeme si predstavovať skupinu ľudí vykonávajúcu rovnaké úkony. Naopak, zahŕňame sem celú škálu pracovných zatriedení, ktoré sa od seba líšia mierou kompetencií, tvorivosti, zodpovednosti, ale aj pomerom medzi teóriou a praxou. Vzhľadom na vysokú mieru interdisciplinarity manažmentu kultúry si táto profesia vyžaduje všestranne zamerané osobnosti so znalosťami z oblasti kultúry, manažmentu, marketingu, ekonómie, psychológie, sociológie a mnohých ďalších odborov (LIDSTONE – ULÍČIANSKA (eds.) 2000 : 126 a n.).

Súvislosť s manažmentom kultúry má aj kultúrna politika. Ústredným orgánom štátnej správy zodpovedným za oblasť kultúry na Slovensku je Ministerstvo kultúry. V kultúrnej politike ako štátom spoluvytváranom prostredí, v ktorom sa uskutočňujú procesy tvorby, uchovávanía a šírenia kultúrnych hodnôt, základné oblasti tvoria ochrana kultúrneho dedičstva, podpora umenia a umeleckej tvorby a sféra ochrany a rozvoja mediálneho prostredia. Uskutočňovanie cieľov kultúrnej politiky je nevyhnutné pre zabezpečenie verejného záujmu v oblasti kultúry a v jej ďalšom rozvoji (Návrh

stratégie štátnej kultúrnej politiky s.a. : <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OajBT7t2b5IJ:www.culture.gov.sk/files/files/vlada04/material13.rtf+%C5%A1t%C3%A1tna+kult%C3%BArna+politika&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk>>).

3. 3. 3 Marketing v kultúre a regionálny marketing

So zmenami v spôsobe vonkajšej prezentácie kultúrnych organizácií súvisí aj rast popularity pojmu marketing vo sfére kultúry. Odohráva sa pritom to isté, čo v iných oblastiach verejného a neziskového sektora a sčasti aj v komerčnej sfére: na jednej strane je slovo marketing skloňované vo všetkých pádoch, súčasne sa však jeho chápanie mylne zužuje na propagačné a public-relations aktivity (KESNER 2005 : 12). Marketing je však zložitá veda o výmennom procese, zameraná na uspokojovanie potrieb ľudí, pričom tieto potreby dokáže vyvolávať, formovať, poprípade meniť. „Marketing nás učí, ako možno mať správny výrobok alebo službu za správnu cenu na správnom mieste a v pravú chvíľu a dosiahnuť pritom aj primeraný zisk. Vo sfére kultúry majú dominantné postavenie služby, a preto prikladáme najväčší význam marketingu v oblasti nehmotných produktov“ (TUMA 2006 : 148). V najširšom zmysle je marketing kultúry nástrojom na naplnenie základných cieľov a poslaní kultúrnej organizácie voči verejnosti. Jeho zmyslom a podstatou je udržiavanie takého vzťahu kultúrnej inštitúcie so spoločnosťou, ktorý prináša úžitok obom stranám (KESNER 2005 : 12). Marketing v oblasti kultúry a osvetu by mal usmerňovať a uspokojovať kultúrne potreby ľudí, formovať ich vzťah k hodnotám duchovnej i hmotnej kultúry, vyvolávať v nich potrebu ďalšieho kultúrneho rozvoja a meniť seba i okolie rozvojom celého spektra spirituálnych hodnôt človeka (ČORANIČOVÁ a kol. 2007 : 123).

Regionálny marketing znamená aplikáciu filozofickej koncepcie marketingu v podmienkach regiónu. Jeho úlohou je poznanie všetkého, čo môže región ponúknuť ako svoj produkt, poznanie možností a bariér rozvoja regiónu a jeho silných a slabých stránok. Úspech regionálneho marketingu závisí od kvality tohto poznania, od neustáleho sledovania stavu regiónu a jeho prostredia. Nositeľmi marketingu regiónu sú: štátna správa, miestna samospráva, vyšší územný celok, mimovládne organizácie (respektíve jednotlivci), firmy orientované na rozvoj územia a odborníci ako napríklad urbanisti, geografi a iní (PAULIČKOVÁ 2005 : 11 a 17).

3.3.4 Animácia kultúry

Pojem animácia pochádza z latinského výrazu „animus“ označujúceho dušu alebo oživujúcu esenciu. Pomenovanie animácia kultúry zdôrazňuje, že kultúra môže byť cieľavedome oživovaná – usmerňovaná tak, aby človeku zabezpečovala plnohodnotnú slobodnú realizáciu tvorivých síl. Animácia kultúry sa snaží humanizovať a kultivovať nielen človeka, ale aj kultúru samotnú. Pokrýva všetky aktivity, ktoré v človeku upevňujú vedomie nevyhnutnej aktívnej participácie na kultúre. „Oživovanie kultúry môžeme považovať za jednu z najnaliehavejších výziev súdobej situácie. Animačné aktivity musia byť spontánne kreatívnu, ale cielene projektovanou odpoveďou na momentálne potreby kultúry na lokálnej až individuálnej úrovni“ (SLUŠNÁ – STRELKOVÁ 2006 : 22 a n.). Podľa V. Mertu je možné animovať všetky zložky kultúrnych procesov, ako napríklad artefakty, sociokultúrne regulatívy, idey, vzorce správania či procesy kultúrnej zmeny (ČORANIČOVÁ a kol. 2007 : 14 a n.).

Animátori sú experti, ktorí dôverne poznajú pole svojej pôsobnosti, jeho problémy, potreby a záujmy. Cieľom všetkých animátorov je úsilie, aby prostredníctvom animačných činností v konečnom dôsledku na kultúre participovala čo najširšia časť občianskej spoločnosti (SLUŠNÁ – STRELKOVÁ 2006 : 22 a 28).

4 NITRIANSKY REGIÓN V KONTEXTE CESTOVNÉHO RUCHU

Podľa Regionalizácie cestovného ruchu v SR územie Nitrianskeho regiónu cestovného ruchu tvorí okres Nitra, okres Zlaté Moravce, väčšia časť okresu Levice a severná časť okresu Nové Zámky. V rámci tejto regionalizácie sa v Nitrianskom regióne nachádza spolu 8 miest (Levice, Tlmače, Želiezovce, Nitra, Vráble, Nové Zámky, Šurany, Zlaté Moravce) a 193 obcí. Z hľadiska strednodobého časového horizontu – do cca 5 rokov, má Nitriansky región nadregionálny a z hľadiska dlhodobého horizontu – 5 a viac rokov, až celonárodný význam. Na území regiónu sa vyprofilovali tri oblasti – subregióny, ktoré vykazujú určité špecifiká či odlišnosti kvalitatívne vyššej úrovne oproti ostatnému územiu regiónu. Týmito oblasťami sú: mesto Nitra, obec Podhájska a obec Topoľčianky so svojim okolím (Regionalizácia cestovného ruchu v SR 2005 : <http://www.culture.gov.sk/uploads/e5/51/e551fc3d2d96e4d7a6d34b36c3d77a8e/08_1_22.pdf>).

Tabuľka 1 Potenciál cestovného ruchu Nitrianskeho regiónu podľa jednotlivých aktivít (v dlhodobom časovom horizonte)

AKTIVITA	POTENCIÁL CR			
	<i>Vysoký</i>	<i>Dobry</i>	<i>Priemerný</i>	<i>Základný</i>
Pobyt/Rekreácia pri vode		•		
Pobyt pri termálnej vode		•		
Pobyt v horskom/lesnom prostredí			•	
Športové aktivity				•
Pobyt na vidieku			•	
Poznávanie kultúrno-historických pamiatok		•		
Návšteva múzeí a galérií			•	
Poznávanie miestnych tradícií	•			
Návšteva podujatí		•		
Účasť na veľtrhoch a výstavách	•			
Účasť na kongresoch, konferenciách a seminároch			•	

Zdroj : spracované podľa Regionalizácia cestovného ruchu SR (2005 : <http://www.culture.gov.sk/uploads/78/54/78547287eb3f6424558d8ab240cc5858/09_25_40.pdf>)

4.1 Mesto Nitra ako centrum Nitrianskeho regiónu

Najväčším mestom a zároveň najdôležitejším centrom Nitrianskeho regiónu je mesto Nitra. Má významné postavenie v hospodárstve, školstve a kultúre nielen regiónu, ale aj celého Slovenska. Ako mestská pamiatková rezervácia predstavuje značnú časť kultúrno-historického potenciálu regiónu a má dobré predpoklady na rozvoj kultúry a turizmu.

Geografická poloha Nitry je veľmi priaznivá. Mesto leží na rozmedzí Podunajskej pahorkatiny a pohoria Tribeč. V povodí rovnomennej rieky Nitry sa tu stretáva nížinná a hornatá časť Slovenska. Intravilán mesta spestruje sedem pahorkov: Zobor, hradná skala, Vršok, Borina, Kalvária, Čermáň a Martinský vrch. Vďaka týmto vyvýšeninám je Nitra často prirovnávaná k situovaniu „večného mesta“ Rím, čo podčiarkuje dojem o jej polohe. Orientačnú dominantu pre široké okolie predstavuje majestátny Zobor, pozostávajúci zo žulového jadra a vápencového obalu. Možno tu nájsť niekoľko prírodných zaujímavostí (RUTTKAY – VELIKÁ 1994 : 21). Medzi ne patrí aj známa Svoradova jaskyňa, ktorá sa nachádza nad bývalým zoborským kláštorom – dnešný liečebný ústav. Lúčna krajina na juhozápadných svahoch zoborského masívu je zaujímavá výskytom vzácnej teplomilnej flóry – hlaváčik jarný, poniklec veľkokvetý či kosatec nízky, a ojedinelej fauny – napríklad sága stepná alebo modlivka zelená. Unikátne stepné a lesostepné rastlinné a živočíšne spoločenstvá sú od roku 1952 pod ochranou národnej prírodnej rezervácie Zoborská lesostep. Na území národnej prírodnej rezervácie Lupka je chránená vegetácia rastúca na vápencovom a kremencovom podklade, ktorá sa rozprestiera na svahu rovnomenného pahorka. Vyšší stupeň ochrany prírodných hodnôt Nitry a okolia zabezpečuje chránená krajinná oblasť Ponitrie (LACIKA 2003 : 7 a n.).

Územie Nitry svojou zemepisnou polohou a prírodným rázom bolo odpradáva predurčené na to, aby sa stalo sídlom početných kmeňov a národov. Archeologický výskum poskytol svedectvá o tom, že toto územie bolo osídlené už od praveku. V Nitre a jej okolí sa objavili mnohé nálezy a lokality reprezentujúce životy rôznych kultúr od staršej doby kamennej, cez dobu bronzovú až po dobu železnú (napríklad gravettská, lengyelská, nitrianska, maďarovská kultúrna skupina). Významným historickým zjavom bola expanzia Keltov, kedy Nitra nadobudla dôležité postavenie (FOJTÍK (ed.) 1977 : 15 – 17). Koncom 2. storočia pred naším letopočtom vytlačili Keltov dácke kmene a postupne sa na toto územie rozšírili aj germánske kmene. Oblasť Nitry od konca 5. storočia začalo

osídľovať nové etnikum – Slovania. Podľa nájdených predmetov možno usudzovať, že prví slovanskí obyvatelia Nitry sa zaoberali najmä poľnohospodárstvom a niektorými remeslami, napríklad pradením nití a tkaním látok. V 9. storočí bolo mesto centrom Pribinovho kniežatstva, neskôr jedným z centier prvého ranofeudálneho štátu na území Slovenska – Veľkomoravskej ríše. Táto historická epizóda je pre Nitru jednou z najdôležitejších. Stala sa centrom vtedajšieho politického, cirkevného a hospodárskeho života. Po príchode byzantských učencov Cyrila a Metoda vstúpila i do dejín slovanského písomníctva a budovania cirkevnej organizácie na Veľkej Morave. Za vlády Svätopluka tu bolo založené Nitrianske biskupstvo (LACIKA 2003 : 19 – 23). Po zániku Veľkomoravskej ríše sa územie dnešného Nitrianskeho regiónu stalo súčasťou uhorského štátu a v roku 1248 udelil kráľ Belo IV. mestu Nitra kráľovské výsady. V 14. storočí sa z územia Nitry vyvinula Nitrianska stolica a v druhej polovici 19. storočia Nitrianska župa (História Nitry 2009 : <<http://nitralive.sk/info-o-nitre/historia.html>>).

Po komunistickom prevrate vo februári 1948 sa pre Nitru a jej okolie začalo obdobie rozsiahleho rozvoja v duchu socializácie vidieka a industrializácie mesta. Rozvíjalo sa potravinárstvo a priemysel, čo predstavovalo nové pracovné príležitosti a prilákalo do mesta mnoho ľudí z okolitých obcí. Počet obyvateľov Nitry rástol aj vďaka pričleneniu viacerých susedných dedín, ako sú Horné Krškany, Kynek, Mlynárce atď. Jedným z pozitív socialistického obdobia bolo aj vybudovanie vysokého školstva, vedeckých inštitúcií a tradície veľtrhov a výstav. Avšak po novembri 1989 sa v Nitre udiali mnohé zmeny. Predovšetkým sa zastavil jej extenzívny rast a počet obyvateľov stúpал oveľa pomalším tempom (LACIKA 2003 : 43). Podľa sčítania ľudu z roku 2010 v Nitre žije vyše 83 400 obyvateľov, čo znamená, že je piatym najväčším mestom na Slovensku (Mestská a obecná štatistika 2010 : <<http://app.statistics.sk/mosmis/sk/run.html>>).

Nitra býva často označovaná ako „matka slovenských miest“, a to aj vďaka osobitnému významu v dejinách národa. Dnes je Nitra centrom hospodárstva, kultúry, cirkvi a športu celého regiónu, a zásluhou výstaviska Agrokomplex aj medzinárodným výstavným a veľtrhovým centrom. Má významné postavenie aj preto, že sa tu sústreďuje obchod, poľnohospodárstvo a priemyselná výroba, a vďaka dvom univerzitám aj študentský život. Svoje sídlo tu majú aj vedecké inštitúcie celoslovenského významu ako Archeologický ústav SAV a Slovenské centrum poľnohospodárskeho výskumu v Nitre.

4. 2 Významné súčasti ponuky kultúrneho cestovného ruchu Nitrianskeho regiónu v súvislosti s manažmentom kultúry

Primárny potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, ktorý sa skladá z prírodných predpokladov, kultúrno-historických pamiatok, kultúrnych inštitúcií a organizovaných podujatí, predstavuje základný motív pre návštevu regiónu. Súčasti primárnej ponuky cestovného ruchu, najmä kultúrno-historické predpoklady, kultúrne inštitúcie a podujatia sú východiskom pre manažovanie kultúry v regióne. V nasledujúcich statiach sú opísané dôležité zložky ponuky kultúrneho cestovného ruchu jednotlivo podľa okresov patriacich do Nitrianskeho regiónu.

4. 2. 1 Ponuka kultúrneho cestovného ruchu v okrese Levice

Časť okresu Levice prislúchajúca Nitrianskemu regiónu cestovného ruchu patrí z hľadiska primárnej ponuky k významným oblastiam regiónu. Jednou z najzaujímavejších pamiatok okresu Levice, a zároveň dominantou okresného mesta je Levický hrad z druhej polovice 13. storočia. Bol postavený na strmom skalnom výbežku nad močariskami Hrona ako pevnosť strážiacia cestu k stredoslovenským banským mestečkám. Najvýznamnejší strategický význam dosiahol počas tureckých vojen. V tomto období bol rozšírený, spevnený a obohnaný mohutnými renesančnými baštami, ktoré sa však na začiatku 18. storočia značne poškodili a hrad postupne strácal význam vojenskej pevnosti. História Levického hradu dnes pripomínajú nielen jeho zachované ruiny, ale aj pevnosť dolného nádvorja hradu známa ako Dobóov kaštieľ. Je to dvojpodlažná renesančná budova, ktorá vznikla v 16. storočí, a je najrozsiahlejším objektom hradného areálu. V západnej časti nádvorja bol postavený tzv. Kapitánsky dom – tu v súčasnosti sídli Tekovské múzeum, ktoré disponuje zbierkovým fondom z oblasti histórie, prírody, architektúry, numizmatiky, ľudovej kultúry a dejín miestneho lekárnictva. Vysunutým pracoviskom múzea je rezervácia ľudovej architektúry v obci Brhlovce neďaleko Levíc. Ide o komplex skalných obydlí vytesaných do sopečného tufu, ktoré vznikli ako úkryty v období tureckých nájazdov. Expozíciu tvorí usadlosť č. 142 v uličke „Šurda“, kde možno nájsť priestory vysekané do skaly pochádzajúce z 18. až 20. storočia. V niektorých ľudia dodnes bývajú, iné slúžia ako hospodárske priestory alebo vínne pivnice. Ďalšou zaujímavou expozíciou Tekovského múzea je pamätná izba Franza Schuberta umiestnená v areáli barokového

kaštieľa v meste Želiezovce. Pamiatkou na svetoznámeho hudobného skladateľa je dobový interiér a tiež klavír, na ktorom hrával. Súčasťou múzea je aj vodný mlyn pri obci Bohunice. Vlastivedná expozícia sa nachádzala v Žemberovciach, avšak kaštieľ v ktorom mala miesto je v súčasnosti v súkromnom vlastníctve (KOLLÁR – LACIKA – PODOLÁK 2003 : 227 – 230).

Do kultúrnej ponuky mesta Levice patria ja dve divadlá a každoročne organizované podujatia, ktoré svedčia o čulom spoločensko-kultúrnom živote. Najviac navštevované sú Levické hradné slávnosti a tradičný októbrový Levický jarmok, ktorý sa koná už od 17. storočia. Sakrálne pamiatky reprezentujú kostoly, bývalý františkánsky kláštor a židovský synagoga a cintorín. Zo svetských pamiatok zaujme radnica, meštianske domy či neoklasicistický kaštieľ v mestskej časti Kalinčiakovo (LACIKA 2003 : 120).

Levický okres sa nachádza na rozhraní tradičných regiónov Tekov a Hont. Ľudová architektúra, či folklórne tradície Tekova sa zachovali v obciach Kozárovce a Starý Tekov. Významnou hontianskou obcou je bývalé banské mestečko Pukanec s meštianskymi domami, zachovanými časťami mestských hradieb a štôľňami ako technickými pamiatkami. V obci Bátovce sa zachovali murované domy tradičnej architektúry Hontu (KOLLÁR – LACIKA – PODOLÁK 2003 : 229 a n.).

4. 2. 2 Ponuka kultúrneho cestovného ruchu v okrese Nové Zámky

Dobré predpoklady na rozvoj cestovného ruchu má aj časť okresu Nové Zámky patriaca do Nitrianskeho regiónu. K najvýznamnejším kultúrnym pamiatkam mesta Nové Zámky patrí kalvária z roku 1779. Ďalšie sakrálne pamiatky zahŕňajú evanjelický kostol augsburského vyznania, reformovaný, rímskokatolícky kostol a františkánsky kostol s kláštorom. Na Hlavnom námestí sa nachádza barokové súsošie Najsvätejšej trojice, ktoré predstavuje pamiatku na morovú epidémiu z roku 1740. V Kaplnke Najsvätejšej trojice pochovali prvého kodifikátora slovenského jazyka Antona Bernoláka. Jeho pamätná izba je umiestnená v Múzeu Jána Thaina v Nových Zámkoch. Okrem nej tu možno nájsť aj archeologickú, historickú či národopisnú expozíciu. Súčasťou múzea sú dve vysunuté expozície v obci Svodín – Archeologické múzeum a Dom ľudových tradícií. Ďalšou kultúrnou inštitúciou v meste je Galéria umenia Ernesta Zmetáka, zameraná na stredoeurópske výtvarné umenie 18. až 20. storočia. Škála kultúrnych podujatí v meste je pomerne široká. Od marca do mája prebieha cyklus koncertov Novozámocká hudobná jar, v marci Kultúrno-literárne dni Czuczora Gergelyho, v septembri Medzinárodný festival

alternatívneho umenia a Dni európskeho kultúrneho dedičstva. Október patrí festivalu Novozámocký džez (LACIKA 2003 : 122).

Severne od Nových Zámkov leží mesto Šurany, kde sa nachádza významná technická pamiatka – najstarší cukrovar na Slovensku (1854). Z iných historických pamiatok zaujme dvojvežový rímskokatolícky kostol, secesný kaštieľ a klasicistická kúria. Unikátnymi archeologickými nálezmi disponuje miestna časť Nitriansky Hrádok, zaujímavosťou je kópia Hrádockej venuše z pálenej hlíny. Mesto je známe aj dobrým vínom a termálnymi prameňmi (LACIKA 2003 : 122 a n.).

Významnými archeologickými lokalitami v okrese sú obce Dvory nad Žitavou a Maňa. V Mani sa navyše nachádza aj klasicistický vodný mlyn a neskorobarokový kaštieľ, je tu zachovaná ľudová architektúra a každý rok v máji sa tu organizuje podujatie s názvom Požitavské folklórne slávnosti. V okolí Nových Zámkov sa vyskytuje viacero obcí so zachovalými ľudovými domami, kaštieľmi, kostolmi a inou pozoruhodnou architektúrou. Medzi takéto obce patria napríklad Veľké Lovce, Tvrdošovce, Komjatice alebo Palárikovo, obec Bardoňovo má kaštieľ vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku (KOLLÁR – LACIKA – PODOLÁK 2003 : 109 a n.).

4. 2. 3 Ponuka kultúrneho cestovného ruchu v okrese Zlaté Moravce

Nemenej atraktívne súčasti primárnej ponuky cestovného ruchu sú k dispozícii v okrese Zlaté Moravce, ktorý celým svojím územím spadá do Nitrianskeho regiónu cestovného ruchu. Okresné mesto Zlaté Moravce je – podobne ako Levice – jedným z bývalých stredísk Tekovskej župy. Jeho minulosť pripomínajú viaceré historické pamiatky. K najzaujímavejším svetským pamiatkam možno zaradiť renesančný Župný dom, mauzóleum rodiny Migazzi a kaštieľ rodiny Migazzi. V kaštieli sídli pobočka Ponitrianskeho múzea v Nitre. Vystavené predmety sú rozdelené do prírodovedného a historicko-archeologického oddelenia. Súčasťou expozície sú aj zbierky požičané z kaštieľa v Topoľčiankach, ako i materiál zo života básnika Janka Kráľa. Sakrálnou dominantou mesta je Kostol sv. Michala Archanjela z roku 1785 (LACIKA 2003 : 118).

Z hľadiska turistických atrakcií okresu Zlaté Moravce je významná obec Topoľčianky, ležiaca v údolí rieky Žitava pod úpäťm Tribeča. Jej pýchou je jeden z najkrajších krajinárskych parkov na Slovensku, do ktorého sú zasadené viaceré významné stavby. Nachádza sa tu zámok s gotickorenesančným nádvorím a klasicistickým kaštieľom, ktorý v súčasnosti tvorí muzeálnu časť so stálou expozíciou zameranou na

dobový nábytok a bytové doplnky. Súčasťou výstavy je aj zámocká knižnica a zbierka zbraní. V blízkosti zámku je umiestnený Národný žrebčín s krytou jazdiarňou, stajňou pre kone a parkúrovou dráhou. Jedinečným objektom je Hipologické múzeum, poskytujúce komplexný obraz o chove koní v minulosti i dnes. V jeho štyroch pavilónoch je umiestnených viac ako dvetisíc exponátov. Okrem spomenutých expozícií možno v obci nájsť aj Národopisné múzeum, ktoré obsahuje historické predmety zo života vidieckych ľudí z prelomu 19. – 20. storočia. Oblíbenou atrakciou je aj neďaleká zvernica so zubrou oborou (Čo zaujímavého môžete v Topoľčiankach vidieť? s.a. : <http://www.topolcianky.sk/?page_id=58>).

Na sever od Topoľčianok sú situované rázovité obce Skýcov a Jedľové Kostolany, so zachovanou ľudovou architektúrou a opevneným zámkom. Medzi ďalšie zaujímavé obce v okrese patria Beladice s neoklasicistickým kaštieľom a Prírodnou galériou umeleckej keramiky a Kostolany pod Tribečom s predrománskym Kostolom sv. Juraja z 10. storočia, ktorý je najstaršou zachovanou pamiatkou svojho druhu na Slovensku. Zvyšky zaniknutého Čierneho hradu sa nachádzajú pri obci Zlatno, zrúcanina hradu Hrušov, ktorý v minulosti strážil obchodnú cestu cez pohorie Tribeč, je v katastrálnom území obce Hostie. Prírodnou zaujímavosťou je arborétum vo Vieske nad Žitavou s cudzokrajnými drevinami a esteticky pôsobiacou záhradnou architektúrou, ktorú dopĺňa neoklasicistický kaštieľ (KOLLÁR – LACIKA – PODOLÁK 2003 : 214 – 217).

4. 2. 4 Ponuka kultúrneho cestovného ruchu v okrese Nitra

Oblasť Nitry a okolia je pútavá nielen prírodnými atraktivitami, ale predovšetkým kultúrno-historickým dedičstvom, ktoré dokladá význam tohto územia v minulosti. V starobylej Nitre, ktorá je dnes mestskou pamiatkovou rezerváciou a pamiatkovou zónou, možno obdivovať sakrálne pamiatky, historické budovy i artefakty uschované v múzeách. Centrum Nitry s oficiálnym administratívnym názvom Staré mesto prekonalo dlhý a komplikovaný vývoj. Jeho staršiu časť tvorí Nitriansky hrad, Horné mesto, Dolné mesto a Podhradie. Neskôr sa k nemu pričlenilo aj sídlisko Párovce, štvrť pri nábřeží rieky Nitra a územie od Štúrovej ulice po Kalváriu (LACIKA 2003 : 46).

Ústrednou dominantou mesta a zároveň najcennejšou pamiatkou je Nitriansky hrad. Bol postavený v 11. storočí na mieste mohutného slovanského hradiska (LACIKA 2003 : 46). Viažu sa k nemu významné historické, politické i spoločenské udalosti a ako jeden z mála hradov na Slovensku si napriek častým pohromám zachoval svoj ráz až do

dnešných čias (Hrad 2011 : <<http://www.nitra.sk/news.php?extend.319.211>>). Skladá sa z niekoľkých stavebných celkov, jeho jadrom je katedrála s príslušnou biskupskou rezidenciou. Katedrálu tvorí Horný kostol, Dolný kostol a románsky Kostol sv. Emeráma, ktorý je jej najstaršou zachovanou časťou. Dnešný architektonický vzhľad katedrála získala v 18. storočí, pričom z tohto obdobia pochádza aj zariadenie interiéru. Vedľa biskupskej katedrály bol pristavený Biskupský palác s tromi podlažiami a vnútorným nádvorím (KOLLÁR – LACIKA – PODOLÁK 2003 : 212). V jednej z budov Nitrianskeho biskupstva sídli Diecézne múzeum. V jeho prvej časti sú vystavené faksimile písomných dokumentov týkajúcich sa počiatkov kresťanstva, prvej písomnej zmienky o Nitre a iné literárne artefakty. Možno tu nájsť aj originály či modely niektorých archeologických nálezov, ako napríklad pixidy z Čiernych Kľačian. Druhú časť múzea tvorí expozícia liturgických predmetov – kalichov, monštrancií, kadidelnic či svietnikov (Diecézne múzeum nitrianskeho biskupstva, Nitra s.a. : <<http://www.muzeum.sk/default.php?obj=muzeum&ix=dc>>). Hradný areál má vonkajšie opevnenie, ktorého najstaršie časti pochádzajú z románskeho obdobia. Legendárna je najmä Vazulova veža, ku ktorej sa viaže povesť o väznení uhorského kniežata na Nitrianskom hrade. V južnej časti hradieb s bastiónmi a kazematami sa nachádza vstupná brána biskupa Pálffyho, z ktorej vedie kamenný most ponad hradnú priekopu. Neďaleko od vstupu do hradu je pamätník Proglas s veršovaným textom Konštantínovho predslovu k svätému evanjeliu v cyrilike. Hradná studňa a Mariánske súsošie pripomínajú morové epidémie z prvej polovice 18. storočia (KOLLÁR – LACIKA – PODOLÁK 2003 : 212).

Na území pod hradom sa rozkladá Horné mesto. Táto historická časť je špecifická tým, že sa takmer ničím nepodobá na ostatné mestské štvrte, má pokojnú a tichú atmosféru. V Hornom meste sa nachádzajú najmä cirkevné objekty a bývalé meštianske domy. Jeho barokovo-klasicistický vzhľad vytvára predovšetkým Veľký seminár, františkánsky kostol s kláštorom a Župný dom. V budove Veľkého seminára je umiestnená vzácna Diecézna knižnica. Oproti nemu stojí budova Malého seminára s teologickým inštitútom a na priestranstve medzi nimi je postavená bronzová socha kniežata Pribinu. V nároží Kluchovho paláca stojaceho naľavo od Veľkého seminára púta pozornosť kamenná socha Atlanta, známa pod ľudovým označením Corgoň. Ďalšou významnou stavbou je františkánsky kláštor s Kostolom sv. Petra a Pavla. Obvyklá cesta do Horného mesta vedie cez podjazd v pravej časti bývalého Župného domu, ktorý je dnes sídlom Nitrianskej galérie (KOLLÁR – LACIKA – PODOLÁK 2003 : 212 a n.).

Južne od Horného mesta vzniklo Dolné mesto, avšak z jeho historickej zástavby zostal len zlomok tvorený kostolmi a domami prevažne z 19. storočia. K najstarším stavbám mesta patrí rímskokatolícky kostol sv. Štefana, v jeho interiéri sa zachovali zvyšky románskych fresiek. Barokový komplex kláštora a kostola piaristov bol vybudovaný v 18. storočí, dnes je jeho súčasťou Piaristické gymnázium. Ďalšou sakrálnou dominantou je kláštor a kostol milosrdných sestier sv. Vincenta de Paul. Architektonicky odlišná od okolitých stavieb je budova synagógy, ktorá slúži i ako koncertná a výstavná sieň mesta Nitry (KOLLÁR – LACIKA – PODOLÁK 2003 : 213 a n.).

V juhozápadnej časti Starého mesta taktiež možno nájsť niekoľko pozoruhodných turistických objektov. Osobitný význam má pútnické návršie Kalvária, tvorené štrnástimi kaplnkami krížovej cesty, ktorá sa končí pri vrcholovej Kaplnke sv. Kríža z 18. storočia. Na úpätí kopca stojí Kostol Matky Božej s dreveným súsoším Panny Márie na bočnom oltári. Za ním je mohutná budova misijného domu, ktorej súčasťou je unikátne Misijné múzeum. Disponuje zaujímavými exponátmi ktoré priniesli misionári zo svojich ciest (LACIKA 2003 : 69 a n.).

Múzejníctvo v Nitre má vyše storočnú tradíciu. Okrem Diecézneho a Misijného sa tu nachádzajú ďalšie dve múzeá. V novorenesančnej budove na okraji Svätoplukovho námestia, ktorá je kultúrnou pamiatkou, sídli Ponitrianske múzeum. Ako zariadenie vlastivedného typu realizuje svoju zbierkotvornú činnosť v nitrianskom regióne v oblasti botaniky, zoológie, archeológie, histórie, etnografie a numizmatiky. Za zmienku nepochybne stojí aj Slovenské poľnohospodárske múzeum, zriadené v zadnej časti výstaviska Agrokomplex. Je venované tradičným formám hospodárenia, dokumentuje poľnohospodársku minulosť Slovákov. Ojedinelý súbor ľudovej architektúry predstavuje poľnohospodársky skanzen, ktorý je súčasťou múzea. Oproti ostatným slovenským múzeám v prírode, ležiacim v hornej krajine je unikátny tým, že poskytuje svedectvo o vidieckom živote v nížinných oblastiach. Medzi stavbami zozbieranými z celého Slovenska možno nájsť včelíny, senníky, školu, pekáreň, pálenicu, zimnú maštal' či iné objekty. Atraktívnou časťou múzea je úzkokoľajná poľná železnica, na ktorej sa kedysi zväžala úroda pre potreby veľkostatku v Želiezovciach. K múzeu patrí aj knižnica, ktorá obsahuje vyše 42 tisíc knižných jednotiek (LACIKA 2003 : 62 a 75).

Dôležitými kultúrnymi inštitúciami v meste sú aj dve divadlá. Dominantou severnej časti Dolného mesta je moderná budova Divadla Andreja Bagara, ktorá má dve divadelné sály. Pôsobí tu viacero uznávaných osobností slovenskej divadelnej scény. V repertoári divadla možno nájsť diela svetovej klasiky, divadelnú drámu či osobitne úspešné muzikály

(LACIKA 2003 : 61 a n.). Druhým divadlom je Staré divadlo Karola Spišáka, nadväzujúce na tradíciu bábkového divadla v Nitre. Je známe najmä predstaveniami pre deti. Jeho súčasťou je aj galéria, kde sa pravidelne striedajú rôzne výstavy (Staré divadlo Karola Spišáka v Nitre 2012 : <<http://nitra.sme.sk/kam/27/stare-divadlo-karola-spisaka-v-nitre/>>).

Kultúrnu scénu Nitry dopĺňa široká ponuka každoročne organizovaných podujatí. Medzi najpopulárnejšie patria: Cyrilo-metodské slávnosti, Nitrianske kultúrne leto, medzinárodný festival sakrálnej huby Musica sacra, Nitrianska hudobná jar (jeseň), Divadelná Nitra, Akademická Nitra, Agrofilm a mnohé ďalšie.

Ako v meste Nitra tak aj v okolitých obciach sa zachovalo množstvo turisticky atraktívnych pamiatok. Početné sú predovšetkým kostoly, kaštiele a pozostatky hradov. V súvislosti s kultúrnym a historickým dedičstvom okresu Nitra má význam románsky kostol sv. Michala Archanjela z 12. storočia, stojaci na kopci nad obcou Dražovce. V lokalite Jelenec sa nachádza zrúcanina hradu Gýmeš – národná kultúrna pamiatka. Prítomnosťou pôvodnej ľudovej architektúry sú známe obce Host'ová, Žirany či Pohranice, v ľudovom dome v Kolíňanoch je zriadené múzeum so zbierkou predstavujúcou materiálnu kultúru obce. Vo východnej časti nitrianskeho okresu leží mesto Vráble, význačné najmä produkciou vína. Historickou zaujímavosťou Vrábel' je protiturecká pevnosť Zemný hrad, ľudovo nazývaná Fidvár, ktorá bola postavená okolo roku 1625. Postupne však strácala svoj pôvodný význam a v priebehu 18. storočia zanikla (LACIKA 2003 : 80 – 100).

4.3 Festival Divadelná Nitra – medzinárodné kultúrne podujatie

Festival Divadelná Nitra možno považovať za najvýznamnejšie kultúrne podujatie Nitrianskeho regiónu. Zároveň je najväčším divadelným festivalom a jednou z najvýznamnejších medzinárodných aktivít v oblasti kultúry na Slovensku. Koná sa každoročne na konci septembra v Nitre, počas šiestich dní. Ide o výberovú nesúťažnú prehliadku inscenácií prevažne činoherného divadla, so zastúpením hudobného, pohybového, bábkového či výtvarného umenia. Predstavuje netradičné, impulzívne diela európskych autorov, oboznamuje s novými tendenciami a s novými menami tvorcov. Dáva priestor rozličným druhom umenia a prezentácii regionálnych kultúrnych aktivít (Festival Divadelná Nitra 2012 : <<http://www.nitrafest.sk/domov/festival/o-festivale/popis/>>).

Festival bol založený v roku 1992, čiže funguje už dvadsať rokov. Vznikol práve v meste Nitra pretože tu boli začiatkom 90-tych rokov veľmi priaznivé podmienky, Nitra sa profilovala ako miesto významného divadelného diania. Festival využil existenciu štyroch scén, dvoch v Divadle Andreja Bagara a dvoch v Starom divadle, čo dodnes dáva možnosť druhovej i žánrovej rôznorodosti inscenácií. Počas doby svojej existencie sa Divadelnej Nitre podarilo vytvoriť si renomé v zahraničí a stať sa jedným z významných európskych priestorov pre kultúrnu výmenu a odbornú komunikáciu, a tiež možnosťou k prehĺbeniu vzťahu občana k umeniu. Okrem hlavného programu festival prináša pestrý sprievodný program, ktorý obohacuje kultúrnu ponuku v meste a dáva príležitosť na kontakt s umením všetkým skupinám obyvateľstva vrátane detí. Súčasťou festivalu je aj pracovný program v podobe seminárov, konferencií či diskusií, program rôznych kultúrno-spoločenských akcií a od roku 1996 aj DOSKY – slávnostný večer odovzdávania cien za divadelnú tvorbu uplynulej sezóny na Slovensku (LIDSTONE – ULIČIANSKA (eds.) 2000 : 224). Festival sa programovo venuje i neformálnemu vzdelávaniu a práci s publikom. Atmosféru otvorenosti a slobody oceňujú predovšetkým mladí ľudia, ktorí sú hlavnou cieľovou skupinou festivalu. Dôležitou skupinou sú aj profesionáli – kritici, publicisti, riaditelia festivalov, tvorcovia scénických diel zo Slovenska i zo zahraničia. Rozmanitou ponukou programu, množstvom partnerov a výdatnou propagáciou sa festival otvára i širokej verejnosti. Medzinárodný festival Divadelná Nitra rozvíja široké zázemie vzťahov s divadlami, odbornými divadelnými inštitúciami, zahraničnými inštitútmi, grantovými zdrojmi, partnermi z kultúry, podnikateľskej a mediálnej sféry (Festival Divadelná Nitra 2012 : <<http://www.nitrafest.sk/domov/festival/o-festivale/popis/>>).

Divadelná Nitra je nezávislé neštátne podujatie, zastrešené samostatným právnym subjektom od roku 1995, ktorým je Asociácia Divadelná Nitra s tridsiatimi členmi. Mesto Nitra podporuje festival každoročne finančným i organizačným vkladom. Program festivalu sa pripravuje celoročne, venuje sa mu jeden zamestnanec a početný štáb, ktorého menšia časť pracuje na festivale po celý rok a väčšia časť iba prechodne – dva až osem mesiacov v roku. Okrem štandardných priestorov oboch divadiel v Nitre sa predstavenia hlavného programu odohrávajú v netradičných priestoroch, ako napríklad synagóga, múzeum, letisko, veľtržné haly Agrokomplexu či prenajatý byt. V ostatných rokoch sa pridávajú aj satelitné hracie miesta – v divadlách v Trnave a v Bratislave (KÁROVÁ – BAKOŠOVÁ (eds.) 2011 : 1).

Úlohou festivalu je prostredníctvom kvalitného umenia zo zahraničia rozširovať kultúrnu ponuku na Slovensku, prehľbovať povedomie verejnosti o rozmanitosti európskej

kultúry a domácemu profesijnému prostrediu poskytovať impulzy k jeho ďalšiemu rozvoju, ako aj možnosti prezentácie v medzinárodnom kontexte. Medzinárodný festival Divadelná Nitra v konečnom dôsledku prispieva k vyššej kultúrnej úrovni spoločnosti, k lepšiemu obrazu Slovenska v zahraničí a k zvýšeniu kvality života občanov (KÁROVÁ – BAKOŠOVÁ (eds.) 2011 : 21).

Tabuľka 2 Účasť jednotlivých krajín na hlavnom programe festivalu Divadelná Nitra v ročníkoch 1992 - 2011

KRAJINA	POČET ROČNÍKOV	POČET INSCENÁCIÍ
Česká republika	20	47
Maďarsko	18	20
Poľsko	16	20
Francúzsko	14	18
Rusko	11	12
Veľká Británia	10	10
Nemecko, Taliansko	6	po 6
Belgicko, Litva	5	po 5
Slovinsko	5	4
Nórsko, Rumunsko, Holandsko	4	po 4
Bulharsko, Portugalsko, Srbsko, Španielsko	3	po 3
Chorvátsko	3	2
Lotyšsko, Rakúsko	2	po 2
Estónsko, Grécko, Moldavsko, Švajčiarsko, Švédsko, Ukrajina	1	po 1
Izrael, USA	1	po 1

Zdroj : KÁROVÁ – BAKOŠOVÁ (2011 : 30)

5 ORGANIZÁCIA MANAŽMENTU KULTÚRY V NITRIANSKOM REGIÓNE

V jednotlivých okresoch Nitrianskeho regiónu cestovného ruchu, najmä v okresných mestách, sa nachádzajú viaceré inštitúcie rôzne sa podieľajúce na manažmente kultúry v regióne. V meste Levice možno nájsť Regionálne osvetové stredisko, ktoré územne pôsobí v mestách a obciach okresu Levice. Jeho poslaním je predovšetkým ochraňovať a sprístupňovať kultúrne dedičstvo na úrovni amatérskej tvorby, prehľbovať vzťah ku kultúrnej identite obyvateľov, rozvíjať záujmovú činnosť. V Leviciach bolo zriadené aj Mestské kultúrne stredisko, ktoré má vykonávať správu a údržbu kultúrno-spoločenských zariadení mesta a tým vytvárať podmienky pre uspokojovanie kultúrno-spoločenských a výchovno-vzdelávacích potrieb obyvateľov mesta. Regionálne osvetové stredisko a tiež Mestské kultúrne stredisko s podobným poslaním a cieľmi sa nachádza aj v Nových Zámkoch. Zlaté Moravce majú Mestské stredisko kultúry a športu, ktoré aktívne vytvára podmienky pre tvorivé kultúrne a športové aktivity obyvateľov. Mesto Nitra je sídlom Krajského osvetového strediska a niekoľkých ďalších kultúrnych centier. Manažmentom kultúrnych záležitostí sa zaoberajú aj oddelenia kultúry mestských úradov v mestách Nitrianskeho regiónu.

Okrem uvedených kultúrnych inštitúcií pôsobia v Nitrianskom regióne i obecné kultúrno-osvetové zariadenia, kultúrno-osvetové zariadenia iných právnických osôb a menší počet kultúrno-osvetových zariadení zriadených fyzickými osobami.

Úlohou všetkých kultúrnych organizácií je uchovávanie, tvorba a prezentácia kultúrnych hodnôt, uchovávanie a sprístupňovanie tradičnej a ľudovej kultúry, podpora záujmovo-umeleckej činnosti občanov, ochrana a rozvíjanie kultúrneho a historického dedičstva regiónu. Osvetové strediská zároveň vykonávajú odbornoporadenskú, metodickú a informačno-dokumentačnú činnosť pre osvetové zariadenia, iné právnické osoby a fyzické osoby, ktoré vykonávajú osvetovú činnosť na území ich pôsobnosti. Silnou stránkou osvetových stredísk je vybavenie viacúčelovými miestnosťami a technickým zariadením potrebným na realizovanie kultúrnych a vzdelávacích podujatí, a tiež spolupráca so všetkými tvorcami a účastníkmi kultúrno-osvetových aktivít. Za slabú stránku možno považovať nutnosť rekonštrukcií a opráv objektov stredísk.

5.1 Krajské osvetové stredisko v Nitre

Krajské osvetové stredisko v Nitre je profesionálna kultúrno-osvetová organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Nitrianskeho samosprávneho kraja, ktorá sa venuje celoživotnému vzdelávaniu a rôznym žánrom neprofesionálnej kultúry – hovorené slovo, divadlo, hudba, tanec, spev, folklór, výtvarné umenie, fotografia či film. Územne pôsobí v mestách a obciach okresov Nitra, Zlaté Moravce, a tiež Šaľa, metodicky v rámci celého Nitrianskeho samosprávneho kraja (Osvetové strediská 2012 : <<http://www.unsk.sk/show doc.do?docid=7531>>).

Stredisko pravidelne organizuje podujatia, výstavy, prehliadky, súťaže a festivaly záujmovo-umeleckej činnosti, vyhľadáva a sprístupňuje tradičnú kultúru, uchováva a propaguje tradičné aj súčasné remeslá. Poskytuje odbornú-poradenskú a metodickú pomoc novovzniknutým súborom, skupinám, profesionálnym i dobrovoľným realizátorom kultúrno-osvetovej činnosti, obciam, mestám a študentom (Osvetové strediská 2012 : <<http://www.unsk.sk/show doc.do?docid=7531>>).

Medzi ďalšie činnosti Krajského osvetového strediska patrí vzdelávanie pracovníkov kultúry, napomáhanie prevencii protispoločenských javov, koordinovanie aktivít iných osvetových stredísk v regióne. Vo svojich moderných priestoroch stredisko ponúka záujmové vzdelávanie, klubovú, kurzovú činnosť a iné možnosti zmysluplného využitia voľného času. Podporuje aj kultúrne aktivity národnostných menšín a cezhraničnú spoluprácu (Osvetové strediská 2012 : <<http://www.unsk.sk/show doc.do?docid=7531>>).

Nitrianske osvetové stredisko tvoria tri oddelenia. Prvým je oddelenie tvorivosti, ktoré pripravuje rôzne súťaže pre neprofesionálnych umelcov, ponúka tvorivé dielne ľudových remesiel, venuje sa menšinovej kultúre a prostredníctvom výstav detí, mládeže i dospelých vo výstavných sálach celoročne prezentuje záujmovo-umeleckú činnosť. Druhé oddelenie – oddelenie vzdelávania – pripravuje jednak odborné semináre pre pracovníkov v kultúre zamerané na zvyšovanie ich kompetencií a zručností, a zároveň realizuje vzdelávanie širokej verejnosti prostredníctvom kurzov, školení, prednášok, animačných aktivít a súťaží. Toto oddelenie organizuje aj programy sociálnej prevencie a rozmanitú klubovú činnosť. Posledným je oddelenie služieb, ktoré poskytuje pomoc obciam a rôznym organizáciám so zabezpečením kultúrnych podujatí, a tiež ponúka jednorazový prenájom priestorov s potrebným technickým vybavením (Krajské osvetové stredisko v Nitre 2009 : <<http://www.kosnr.sk/o-stredisku/>>).

5.2 Oddelenie kultúry Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja

Oddelenie kultúry Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja (ďalej len „ÚNSK“) sa podieľa na manažmente kultúry Nitrianskeho kraja tak, že sa stará o kultúrny rozvoj jeho územia a o potreby jeho obyvateľov. Pôsobí pritom na celom území Nitrianskeho regiónu cestovného ruchu, a navyše v ďalších okresoch ktoré spadajú pod Nitriansky samosprávny kraj – okres Topoľčany, Šaľa a Komárno.

Pôsobenie ÚNSK v oblasti kultúry spočíva najmä v tvorbe a plnení programu kultúrneho rozvoja územia, utváraní podmienok na tvorbu, prezentáciu a rozvoj kultúrnych hodnôt a kultúrnych aktivít, staraní sa o ochranu pamiatkového fondu a v rozvíjaní spolupráce s územnými celkami a s orgánmi iných štátov. Úsek kultúry ÚNSK tiež zakladá, zriaďuje, zrušuje a kontroluje svoje rozpočtové a príspevkové organizácie. V roku 2002 prešla z orgánov štátnej správy na úsek kultúry ÚNSK pôsobnosť v oblasti divadelnej činnosti, múzeí a galérií, osvetovej činnosti a knižníc. Samosprávny kraj teda môže založiť či zrušiť: profesionálne divadlá a regionálne knižnice ako právnické osoby, ďalej múzeá, galérie a tiež osvetové zariadenia. Pritom je povinný zabezpečovať tieto inštitúcie po odbornej, personálnej a finančnej stránke, a vykonávať kontrolu a iné činnosti súvisiace s ich vedením.

Okrem uvedených činností má oddelenie kultúry ÚNSK za úlohu metodické usmernenie týkajúce sa žiadostí o poskytnutie dotácií z rozpočtu Nitrianskeho samosprávneho kraja (ďalej len „NSK“) na podporu kultúry v regióne, pričom prioritami týchto dotácií sú: uchovávanie kultúrneho dedičstva a tradícií na území NSK, nadregionálne podujatia, ktoré oslovujú širokú verejnosť a podporujú rozvoj kultúry a turizmu, novátorské kultúrne aktivity rozvíjajúce tvorivosť a morálku detí a mládeže, a reprezentácia kultúry NSK v zahraničí. Úsek kultúry ÚNSK tiež spracováva dotácie z Ministerstva kultúry SR a vykonáva servis kultúrnym inštitúciám v regióne. Medzi aktivity kultúrneho úseku patrí aj organizovanie kultúrnych podujatí „Srdce, duša, radost“ a „Deň svätého Urbana“. V prvom prípade ide o prehliadku toho najlepšieho, čo vzniklo na poli neprofesionálnej kultúry Nitrianskeho regiónu. Podujatie s názvom Deň svätého Urbana predstavuje Nitriansky kraj ako vinársky región s kvalitnou ponukou vín a živou vinohradníckou tradíciou. Oddelenie kultúry ÚNSK je navyše spoluorganizátorom ďalších kultúrnych festivalov a podujatí ako napríklad Divadelná Nitra, Akademická Nitra, Cyrilo-metodské slávnosti a iné.

5.3 Odbor kultúry Mestského úradu v Nitre

Mesto Nitra zabezpečuje realizáciu úloh na úseku kultúry prostredníctvom odboru kultúry Mestského úradu v Nitre v úzkej súčinnosti s ostatnými útvarmi a oddeleniami, s komisiami Mestského zastupiteľstva v Nitre v súlade s dikciou zákona o obecnom zriadení a ďalších príslušných zákonov a nariadení. Odbor kultúry pôsobí na úseku kultúrno-osvetovej činnosti v meste, zabezpečuje udeľovanie ocenení, vedenie kroniky, evidenciu subjektov pôsobiacich v kultúre, kontrolnú činnosť, dotačnú politiku mesta v oblasti kultúry, evidenciu, ochranu a reštaurovanie pamätihodností a podobne. Pripravuje podujatia z rôznych odborov a žánrov profesionálnej i amatérskej umeleckej činnosti, participuje na medzinárodných projektoch, spolupracuje s kultúrnymi inštitúciami v Nitre i v rámci celého Slovenska.

Manažment kultúry v meste Nitra uskutočňuje odbor kultúry aj prostredníctvom Synagógy – koncertnej a výstavnej siene mesta. Poskytuje priestor na realizáciu komorných projektov, výstav, rôznych spoločenských podujatí, benefičných akcií i humanitárnych projektov. Vďaka spolupráci s Múzeom židovskej kultúry v Bratislave sa tu nachádza celoslovenská expozícia holokaustu. Pod odbor kultúry patrí aj tzv. Fórum mladých, ktoré predstavuje najväčší kultúrno-spoločenský komplex pre mladých ľudí v Nitre. Môžu tu tráviť svoj voľný čas rôznymi aktivitami.

Významnou súčasťou činnosti odboru je spolupráca a finančná i organizačná podpora kultúrnych podujatí, ako napríklad Medzinárodný festival kultúry nepočujúcich, Cithara Aediculae, či už spomínané festivaly Divadelná Nitra, Akademická Nitra, Agrofilm a ďalšie. Taktiež sú v Nitre podujatia, ktoré priamo zabezpečuje odbor kultúry: Nitrianske kultúrne leto, Medzinárodný festival sakrálnej hudby Musica Sacra, Nitrianska hudobná jar, Nitrianska hudobná jeseň a iné. Aktivity mesta Nitry v oblasti kultúry alebo aktivity kultúrnych inštitúcií verejnej správy vytvárajú celú škálu kultúrnych služieb a programov a podporujú prípravu a sprístupňovanie novej kultúrnej produkcie a tvorby.

Donedávna patril pod odbor kultúry aj Nitriansky informačný systém (ďalej len „NISYS“), ktorý sa v roku 2010 stal súčasťou Útvaru propagácie a cestovného ruchu Mestského úradu v Nitre. NISYS sa delí svojou činnosťou na mestské informačné stredisko a turistickú informačnú kanceláriu. Okrem iného zabezpečuje aj sprievodcovské služby, predaj propagačným materiálom o Nitre a spolupracuje pri organizácii niektorých kultúrnych podujatí.

6 SWOT ANALÝZA KULTÚRY A CESTOVNÉHO RUCHU V MESTE NITRA

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> - výhodná poloha Nitry vzhľadom k hlavnému mestu a k zahraničiu, dobrá cestná dostupnosť - dobré predpoklady pre viaceré druhy turizmu (incentívny, vínny, kultúrny) - silný kultúrno-spoločenský potenciál obsahujúci kultúrne hodnoty hmotnej i nehmotnej podstaty - významné archeologické nálezy, bohatá sieť kultúrnych pamiatok, existujúce zbierkové fondy múzeí a galérií - hodnoty a aktivity duchovnej kultúry významom presahujúce rámec mesta - rozvinutá sieť kultúrnych inštitúcií a zariadení poskytujúcich služby v oblasti kultúry - zázemie skupín, ktoré vyvíjajú záujmovo-umeleckú činnosť na kvalitatívne vysokej úrovni - Synagóga ako výstavná a koncertná sieň mesta - dobrá sieť základného umeleckého školstva - pozitívny imidž mesta - možnosť prístupu k informáciám 	<ul style="list-style-type: none"> - málo informácií o ponuke mesta v iných regiónoch SR - nevyužitý potenciál pre pobytový cestovný ruch (absencia konkrétnych produktov) - rezervy v ochrane a starostlivosti o kultúrne dedičstvo - nedostatočná marketingová práca s jedinečnosťami mesta, rezervy v propagácii kultúrnej ponuky a kultúrneho dedičstva - nevyužívanie kultúrnej ponuky pre rozvoj cestovného ruchu a nízka úroveň služieb - nedostatočné zázemie pre realizáciu podujatí na verejných priestranstvách - kritický stav domov kultúry v majetku Mesta Nitry

PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> - príjemné prostredie, poloha mesta, pohostinnosť obyvateľov a lokálny kolorit - zlepšenie kvality služieb a vytváranie balíčkov služieb v kultúre a turizme - podpora pobytového a incentívneho turizmu, využitie potenciálu vínnej cesty - vytvorenie organizácie destinačného manažmentu v Nitre - nové formy propagácie kultúry v zahraničí, možnosti spolupráce s inými mestami a cezhraničnej spolupráce - zvýšenie podielu mesta na spolufinancovaní kultúrnych aktivít organizácií iných zriaďovateľov a ochrany kultúrneho dedičstva - vytvorenie podmienok pre rozvoj kultúrnych aktivít pre deti a mládež, pre národnostné menšiny a pre hendikepovaných - lepšie využitie verejných priestranstiev a plnohodnotné využitie budov kultúrnych domov pre potreby kultúry 	<ul style="list-style-type: none"> - preferovanie rozvoja priemyselných parkov ako identifikačného znaku mesta - koncentrácia služieb do nákupných centier - nedostatočne vyvinutý vzťah ku kultúre a cestovnému ruchu - nezáujem podnikateľskej sféry o kultúru a cestovný ruch - prevaha masovej komerčnej kultúry a subkultúry v súčasnosti - nízka kúpyschopnosť obyvateľstva - emigrácia kvalitných ľudských zdrojov - deficit finančných prostriedkov na kultúru

Za kľúčové silné stránky kultúry a cestovného ruchu v Nitre možno považovať rozvinutú sieť kultúrnych inštitúcií, vytváranú záujmovo-umeleckú činnosť na kvalitatívne vysokej úrovni a priaznivé predpoklady na rozvoj viacerých druhov turizmu (pobytový, incentívny), ktoré však nie sú naplno využité. Najväčšie negatívum týkajúce sa rozvoja kultúry a cestovného ruchu v meste predstavujú rezervy v propagácii a starostlivosti o kultúrne dedičstvo, čo súvisí s nedostatkom financií, hrozbou je aj prevaha masovej komerčnej kultúry, respektíve nedostatočne vyvinutý vzťah k tradičným kultúrnym hodnotám.

ZÁVER

Vo všeobecnosti možno tvrdiť, že Nitriansky región sa z hľadiska ponímania občanov nezaraduje medzi najzaujímavejšie či najrázovitejšie regióny Slovenska. V práci sa však ukázalo, že aj napriek tomu existuje množstvo dôvodov, ktoré majú potenciál inšpirovať ľudí k jeho návšteve. Má výhodnú geografickú polohu a priaznivé prírodné a klimatické podmienky na vykonávanie rôznych druhov športu, pešej turistiky a iných aktivít. Historické udalosti, ktoré sa odohrali na území regiónu, mu zaručili významné miesto v dejinách národa. Medzi najdôležitejšie motívy účasti na cestovnom ruchu v regióne však patrí predovšetkým široká ponuka hmotných i nehmotných kultúrnych hodnôt. Jednotlivé mestá a obce regiónu disponujú hojným výskytom kultúrnych a historických pamiatok, unikátnymi zbierkami múzeí a galérií, archeologickými nálezmi, zachovanou ľudovou architektúrou, ako aj nehmotnou kultúrou v podobe organizovaných podujatí, rôznych umeleckých prejavov či zachovaných folklórnych a iných ľudových tradícií a zvykov.

Z časti práce, v ktorej som sa venovala mapovaniu organizácií podieľajúcich sa na manažovaní kultúry v regióne možno vyvodiť nasledujúci všeobecný záver. Nitriansky región má rozvinutú sieť kultúrnych inštitúcií a zariadení poskytujúcich služby v oblasti kultúry. Tieto služby sú určené jednak priamo obyvateľom regiónu a jeho návštevníkom v podobe možnosti návštevy múzeí, galérií, divadiel, pravidelne organizovaných podujatí alebo účasti na inej forme kultúrneho cestovného ruchu, a taktiež ďalším kultúrnym organizáciám a subjektom riadenia kultúry, kedy poskytované služby majú charakter metodického usmernenia či spolupráce v oblasti kultúry. Zistených bolo však aj niekoľko nedostatkov, ktoré bránia regiónu v dynamickom kultúrnom rozvoji. Ako príklad možno uviesť nedostatok financií či neochotu investovať do ochrany a propagácie kultúrneho dedičstva a majetku kultúrnych organizácií alebo jednotlivcov, čo následne spôsobuje chátranie a postupnú stratu hodnoty hmotných aj nehmotných zložiek kultúrneho dedičstva. Takýto stav kultúry tým pádom pôsobí neatraktívne, a v konečnom dôsledku štát, vyššie územné celky, mestá a obce prichádzajú o významné príjmy plynúce z cestovného ruchu realizovaného na danom území.

Pri skúmaní riešenej problematiky vyšlo najavo, že väčšina zdrojov, či už knižných alebo internetových, sa venuje charakteristike Nitrianskeho regiónu v zmysle vyššieho územného celku, teda Nitrianskeho samosprávneho kraja. Podstatným je fakt, že územné

členenie samosprávneho kraja Nitry je celkom odlišné od vymedzenia Nitrianskeho regiónu cestovného ruchu. Do regiónu cestovného ruchu patria dva celé okresy (Nitra a Zlaté Moravce) a časti ďalších dvoch okresov (Levice a Nové Zámky), na druhej strane samosprávny kraj je tvorený až siedmimi okresmi (Nitra, Topoľčany, Zlaté Moravce, Levice, Šaľa, Nové Zámky a Komárno). Preto pokladám za prínos práce to, že analýza kultúrneho potenciálu bola realizovaná práve na území Nitrianskeho regiónu v kontexte cestovného ruchu. Nebol však uskutočnený hlbší rozbor prírodných predpokladov a ani sekundárnej ponuky cestovného ruchu, čo považujem za príležitosť na rozvinutie týchto skutočností v diplomovej práci.

V podstate prítomnú bakalársku prácu celým svojím obsahom môžem označiť za jeden z východiskových materiálov pri koncipovaní diplomovej práce, kde sa naskytuje lepšia možnosť a priestor pre nájdenie čo najefektívnejších spôsobov manažovania kultúry a kultúrneho dedičstva s cieľom pozitívne prispieť k rozvoju regiónu.

LITERATÚRA A PRAMENE

ČORANIČOVÁ, R. a kol. *Animátor kultúry*. Bratislava : Národné osvetové centrum, 2007. 224 s.

Čo zaujímavého môžete v Topoľčiankach vidieť? [online]. s.a. [cit. 2012-6-4]. Dostupné na internete: <http://www.topolcianky.sk/?page_id=58>

DARULOVÁ, J. Kultúrny turizmus – nedosiahnuteľný cieľ alebo „neobjavené hodnoty kultúrneho dedičstva“. In *Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov*. Nitra : FF UKF v Nitre, 2006. ISBN 80-8050-992-1. s. 107 – 117.

Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva [online]. 2001 [cit. 2012-25-3]. Dostupné na internete: <<http://www.culture.gov.sk/kulturnededicstvo/ochrana-pamiatok/vsledky/deklaracia-o-ochrane-pamiatok>>

Diecézne múzeum nitrianskeho biskupstva, Nitra [online]. s.a. [cit. 2012-7-4]. Dostupné na internete: <<http://www.muzeum.sk/default.php?obj=muzeum&ix=dcm>>

FILO, P. *Marketing cestovného ruchu Slovenska*. 2. vyd. Bratislava : ERA, 2008. 95 s. ISBN 978-80-969642-3-9.

FOJTÍK, J. (ed.). *Nitra*. Bratislava : Obzor, 1978. 304 s.

Festival Divadelná Nitra [online]. 2012 [cit. 2012-11-4]. Dostupné na internete: <<http://www.nitrafest.sk/domov/festival/o-festivale/popis/>>

GÚČIK, M. *Cestovný ruch pre hotelové a obchodné akadémie*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2001. 112 s. ISBN 80-08-03071-2.

História Nitry [online]. 2009 [cit. 2012-8-4]. Dostupné na internete: <<http://nitralive.sk/info-o-nitre/historia.html>>

Hrad [online]. 2011 [cit. 2012-9-4]. Dostupné na internete: <<http://www.nitra.sk/news.php?extend.319.211>>

KANOVSKÝ, M. *Kultúrna a sociálna antropológia: Osobnosti a teórie*. Bratislava : Chronos, 2004. 251 s. ISBN 80-89027-10-5.

KÁROVÁ, D. – BAKOŠOVÁ, L. (eds.). *...15+1+4=20...divadelná nitra 1999 – 2011*. Nitra : Asociácia Divadelná Nitra, 2011. 317 s. ISBN 978-80-970012-3-0.

KESNER, L. *Marketing a management múzeí a památek*. Praha : Grada Publishing, 2005. 304 s. ISBN 80-247-1104-4.

KOLLÁR, D. – LACIKA, J. – PODOLÁK, P. *Slovensko – putovanie po regiónoch*. Bratislava : DAJAMA, 2003. 456 s. ISBN 80-88975-56-5.

- Krajské osvetové stredisko v Nitre* [online]. 2009 [cit. 2012-14-4]. Dostupné na internete: <<http://www.kosnr.sk/o-stredisku/>>
- LAWLESS, R. *Co je to kultura*. Olomouc : Votobia, 1996. 192 s. ISBN 80-7198-106-0.
- LACIKA, J. *Nitra a okolie*. Bratislava : DAJAMA, 2003. 144 s. ISBN 80-88975-53-0.
- LIDSTONE, G. – ULIČIANSKA, Z. (eds.). *Kultúrny manažment*. Bratislava : VŠMU v Bratislave, 2000. 259 s. ISBN 80-85182-66-1.
- MALEJČÍK, A. *Základy manažmentu*. 3. vyd. Nitra : SPU v Nitre, 2000. 119 s. ISBN 80-7137-687-6.
- MARIOT, P. *Geografia cestovného ruchu pre 3. ročník hotelových akadémií*. Bratislava : Orbis Pictus Istropolitana, 2006. 104 s. ISBN 80-7158-696-X.
- McKERCHER, B. – DU CROS, H. *Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management* [online]. New York : The Haworth Hospitality Press, 2002. 262 s. [cit. 2012-28-3]. ISBN 0-7890-1106-9. Dostupné na internete: <http://books.google.sk/books?id=InVGWVCI9F4C&printsec=frontcover&dq=mckercher+du+cros&hl=sk&sa=X&ei=_VqOT6OAC83ysgb6g2lCQ&redir_esc=y#v=onepage&q=mckercher%20du%20cros&f=false>
- MEDVECKÁ, M. Kultúrny potenciál regiónov, kultúrna turistika a regionálny rozvoj. In *Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov*. Nitra : FF UKF v Nitre, 2006. ISBN 80-8050-992-1. s. 107 – 117.
- MRVOVÁ, Z. *Manažment kultúry*: dizertačná práca. Bratislava : UK v Bratislave, 2007. 110 s.
- Mestská a obecná štatistika* [online]. 2010 [cit. 2012-9-4]. Dostupné na internete: <<http://app.statistics.sk/mosmis/sk/run.html>>
- Návrh stratégie štátnej kultúrnej politiky* [online]. s.a. [cit. 2012-1-4]. Dostupné na internete: <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OajBT7t2b5IJ:www.culture.gov.sk/files/files/vlada04/material13.rtf+%C5%A1t%C3%A1tna+kult%C3%BArna+politika&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk>>
- Osvetové strediská* [online]. 2012 [cit. 2012-13-4]. Dostupné na internete: <http://www.unsk.sk/show_doc.do?docid=7531>
- PAULIČKOVÁ, R. *Teoretické otázky regionálneho a mestského marketingu*. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2005. 126 s. ISBN 80-7043-356-5.
- Regionalizácia cestovného ruchu v SR* [online]. 2005 [cit. 2012-29-3]. Dostupné na internete: <<http://www.culture.gov.sk/uploads/78/54/78547287eb3f6424558d8ab240cc5858/092540.pdf>>

RUTTKAY, A. – VELIKÁ, D. *Nitra*. Bratislava : DaVel, 1994. 112 s. ISBN 80-900931-3-2.

SEDLÁK, M. *Manažment*. Bratislava : Elita, 1997. 456 s. ISBN 80-8044-015-8.

SLUŠNÁ, Z. – STRELKOVÁ, J. *Animácia kultúrnych činností*. Bratislava : Národné osvetové centrum, 2006. 56 s. ISBN 80-7121-236-6.

SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha : Potrál, 2000. 232 s. ISBN 80-7178-328-5.

Staré divadlo Karola Spišáka v Nitre [online]. 2012 [cit. 2012-12-4]. Dostupné na internete: <<http://nitra.sme.sk/kam/27/stare-divadlo-karola-spisaka-v-nitre/>>

TUMA, M. *Vademékum manažmentu a marketingu v kultúre*. Bratislava : Národné osvetové centrum, 2005. 219 s. ISBN 80-7121-261-X.

Understanding Tourism: Basic Glossary [online]. s.a. [cit. 2012-21-3]. Dostupné na internete: <<http://media.unwto.org/en/content/understanding-tourism-basic-glossary>>

Informátori

Mgr. Art. Anton Živčic – vedúci oddelenia kultúry Úradu NSK v Nitre

Mgr. Pavol Ferčák – referent pre kultúru odboru kultúry Mestského úradu v Nitre

